

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра всесвітньої історії

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему :

Війна за незалежність в Іспанії (1808-1814): причини, етапи, історичні наслідки

Спеціальність: 032 «Історія та археологія» Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Безлюдна Анна Вікторівна

Студентка 4 курсу ІСТБ-1-21.4.0Д

Науковий керівник:

Горпинченко Інна Володимирівна, кандидат
історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії

Роботу захищено «___» _____ 20__р.

Оцінка _____

Київ-2025

Війна за незалежність в Іспанії (1808-1814): причини, етапи, історичні наслідки

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ІСПАНІЇ.....	17
РОЗДІЛ 3. РУШІЙНІ СИЛИ ТА ГАСЛА ВИЗВОЛЬНИХ СИЛ.....	35
РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВІЙНИ (1808-1814).....	46
РОЗДІЛ 5. ІСТОРИЧНІ НАСЛІДКИ ТА УРОКИ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ.....	57
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	71
Джерела:.....	71
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) є однією з найважливіших і найскладніших подій в історії Іспанії та Європи початку XIX століття. Це було не просто військове зіткнення, а й боротьба за національну ідентичність, державний суверенітет і політичну незалежність. Під час цього конфлікту іспанський народ виступив проти нав'язаної ззовні влади Наполеона Бонапарта, що призвела до значних змін в політичній і соціальній структурі Іспанії. Події 1808–1814 років стали важливим етапом в історії Європи, не лише для Іспанії, але й для її колоній у Латинській Америці, де розпочалися процеси боротьби за незалежність, натхнені іспанським прикладом.

Актуальність теми зумовлена значенням Війни за незалежність для подальшого розвитку як самої Іспанії, так і всього європейського контексту. Війна заклала підвалини для змін у політичній системі Іспанії, що безпосередньо вплинуло на її політику в Латинській Америці. Сучасні національні рухи часто черпають уроки з цієї війни, оскільки вона показала важливість масового опору, організації спротиву на всіх рівнях суспільства, а також роль культурних та ідеологічних чинників у боротьбі за незалежність. Іспанський досвід визвольної війни залишається важливим для розуміння того, як можна боротися за національні інтереси у складний період зовнішньої агресії та внутрішніх соціальних змін.

Метою дослідження є комплексний аналіз Війни за незалежність Іспанії з метою вивчення її причин, основних етапів і наслідків для політичного, соціального та економічного розвитку країни. Основна увага приділяється визначенню ролі різних соціальних сил, національних ідеологій та зовнішніх чинників у формуванні національної свідомості та визвольного руху, а також аналізу результатів цієї війни для розвитку Іспанії та її колоній.

Завдання дослідження :

- розглянути історіографію та джерельну базу дослідження

- визначити історичні передумови та причини війни за незалежність Іспанії

- виокремити рушійні сили та гасла визвольних сил

- проаналізувати основні етапи війни за незалежність Іспанії (1808–1814);

- охарактеризувати історичні наслідки та уроки визвольної війни.

Об’єктом дослідження є війна за незалежність в Іспанії 1808–1814 рр.

Предметом дослідження є історичні передумови, причини, етапи та історичні наслідки війни за незалежність в Іспанії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1808–1814 років, що є безпосереднім періодом війни за незалежність Іспанії. Це дозволяє детально розглянути як саму війну, так і процеси, що відбувалися до і після основних бойових дій, зокрема реформи, проведені Кадіськими кортесами, та результати миру 1814 року.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію Іспанії, а також її колонії в Латинській Америці, які також були впливом війни. Це дає можливість оцінити вплив цієї війни не тільки на метрополію, але й на її заморські володіння, де розпочалися рухи за незалежність.

Методи дослідження базуються на аналізі як традиційних історичних джерел, так і новітніх досліджень. Використовуються методи історичного аналізу, компаративного та структурного підходів, а також методи синтезу для оцінки політичних, соціальних та економічних аспектів війни. Окрім цього, застосовуються методи аналізу джерел і документів, зокрема газетних статей, політичних трактатів і мемуарів учасників війни, що дозволяє зібрати різноманітну картину подій.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до вивчення причин, хронології подій та наслідків Війни за незалежність Іспанії (1808–1814 рр.), що дозволяє уточнити її роль у процесах трансформації європейських монархій на початку XIX століття. Особлива увага приділяється аналізу внутрішніх соціальних, культурних та політичних

чинників, які сприяли мобілізації населення до спротиву наполеонівській експансії. Дослідження базується на використанні джерел різного типу – законодавчих актів, мемуарів, спогадів, листів того періоду.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути корисними для істориків, політичних аналітиків та дослідників історії національних рухів. Матеріали бакалаврської роботи можуть бути використані для розробки навчальних курсів з історії країн Південної Європи.

Структура роботи. Робота складається з вступу, п'яти розділів, висновків і списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи: 78 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Війна за незалежність в Іспанії (1808–1814) є важливою віхою в історії не лише Іспанії, а й усієї Європи. Її значення полягає як у військово-політичному, так і в соціокультурному аспектах. Упродовж останніх двох століть ця тема стала предметом уваги багатьох істориків, публіцистів, військових аналітиків і політичних діячів. У першому розділі дипломної роботи розглянуто основні підходи в історіографії та охарактеризовано джерельну базу, яка дозволяє повноцінно дослідити передумови, хід і наслідки війни.

Історіографію Війни за незалежність Іспанії (1808–1814 рр.) доцільно поділити на два основні напрями: зарубіжну та українську.

Зарубіжна історіографія представлена насамперед іспанськими, французькими, британськими та польськими дослідниками. В Іспанії ще у XIX столітті з'являються перші праці, в яких події війни трактуються як героїчна боротьба народу проти іноземної навали. Цей героїко-патріотичний підхід домінував упродовж тривалого часу, зокрема у працях Мартінеса де ла Роса та Гаярдо. У XX столітті з'являються спроби глибшого аналізу соціально-політичного контексту війни. У працях сучасних іспанських істориків — зокрема, у збірнику *La Guerra de la Independencia (1808–1814): Calas y ensayos* (2009), а також у матеріалах іспанського Міністерства культури (*Ministerio de Cultura y Deporte*) — простежується прагнення поєднати військово-політичний аналіз із культурною та ментальною історією. Французькі автори, наприклад, у виданнях *Fondation Napoléon*, зосереджуються на ролі Наполеона та дій французької армії в Іспанії, подаючи війну з імперської перспективи. Британські дослідники (наприклад, у *World History Encyclopedia*) акцентують на участі Веллінгтона та внеску англійських сил у визволення Піренеїв. Польська історіографія, як у монографії *Polacy w Hiszpanii 1808–1814* (2021), розглядає долю польських військових у складі армії Наполеона на іспанському фронті.

Українська історіографія цієї теми сформувалася переважно у ХХІ столітті. Найбільшу увагу подіям війни присвячено в підручниках із всесвітньої історії — зокрема, у працях Полянського П. Б., Реєнта О. П., Гісема О. В. Ці джерела подають узагальнену картину війни в межах ширшого контексту наполеонівських воєн. Окремі публіцистичні та науково-популярні статті (наприклад, Петро Гуцал, І. Савченко) фокусуються на причинах, перебігу та наслідках війни, часом з героїко-національним акцентом. Значний внесок у вивчення образу Іспанії в період війни зробив Д. Козирєв, який досліджував сприйняття іспанців у французьких мемуарах.

У межах кожного з напрямів переважають свої дослідницькі підходи: від героїко-патріотичного до критично-реалістичного й навіть деконструктивістського — зокрема у постмодерних дослідженнях останніх десятиліть, що аналізують війну через призму пам'яті, ідентичності та культурних наративів.

Історіографія Війни за незалежність Іспанії (1808–1814 рр.) представлена як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками, які вивчали політичні, соціальні, військові та культурні аспекти конфлікту. У межах історіографічного аналізу виокремлюються кілька напрямів і шкіл, які по-різному трактують події та їх наслідки.

Серед українських авторів, що приділяли увагу війні за незалежність Іспанії, варто згадати І. Савченка, П. Гуцала та Н. Тарасюту. Їхні публікації зосереджуються переважно на огляді основних етапів війни, аналізі причин конфлікту, а також висвітленні політичних наслідків боротьби проти наполеонівської експансії. Роботи українських дослідників, хоча й менш численні порівняно із західними, мають вагоме значення для розуміння європейського контексту подій і сприйняття війни в українській гуманітарній науці.

Зарубіжна історіографія має значно ширше охоплення. Британські дослідники Вільям Напір ("History of the War in the Peninsula") і Чарльз Оммані зробили вагомий внесок у військово-історичний аналіз, спираючись

як на офіційні документи, так і на спогади учасників подій. Французькі історики, зокрема Альберт Сорель і Жан Тюлар, зосереджувалися на дипломатичних, політичних і соціальних аспектах, відображаючи бачення конфлікту з перспективи Франції. Жан Тюлар, зокрема, є одним із найвідоміших сучасних дослідників епохи Наполеона, який поєднує глибокий військовий аналіз з історико-культурною інтерпретацією подій.

Іспанська історіографія представлена як академічними працями, так і художньо-документальними творами. Зокрема, цикл романів "Episodios Nacionales" Беніто Переса Гальдоса, попри свою літературну форму, ґрунтується на реальних історичних подіях і передає дух епохи. Праці Рафаеля де Майнарда також є важливими для розуміння внутрішньоіспанських процесів, соціального спротиву та ідеологічної боротьби.

Сучасні дослідники, такі як Ентоні Бівор, Девід Гейтс, Фернандо Пуель, Карлос Мартінес Шоу та Хав'єр Тусель, представляють міждисциплінарний підхід до вивчення війни, який поєднує політичну, військову, соціальну, культурну та гендерну історію. Їхні дослідження акцентують увагу на широкому контексті війни, зокрема впливі конфлікту на цивільне населення, формування національної ідентичності та культурну пам'ять про війну.

Джерельна база дослідження Війни за незалежність Іспанії є широкою та різноплановою. До неї входять документальні, мемуарні, художні, візуальні та цифрові джерела. Основу становлять офіційні документи: протоколи кортесів, урядові накази, дипломатичне листування, маніфести, брошури та агітаційні матеріали, що відображають офіційну позицію сторін та політичну динаміку конфлікту.

Одним із ключових документів епохи є Конституція Кадіса 1812 року — перша ліберальна конституція Іспанії, яка стала символом визвольної боротьби та джерелом для дослідження політичної трансформації держави.

Особливе значення мають мемуарні джерела, серед яких — "Мемуари маршала Сульта" і "Листи Веллінгтона", що дають змогу побачити конфлікт

очима військових лідерів та аналізувати їхні стратегії, тактику і політичні оцінки. До цієї групи джерел також належать спогади іспанських військових та політичних діячів: Франсіско де Кастаньйоса, Франсіско Хав'єра де Еліо, Хосе Моа. Їхні щоденники, мемуари, листування містять інформацію про мотивацію учасників подій, внутрішні дискусії й настрої в армії та серед цивільного населення.

Візуальні джерела (гравюри, картини, карикатури) також відіграють важливу роль. Особливе місце посідає серія офортів Франсиско Гойї "Жахи війни" ("Los desastres de la guerra"), яка передає емоційну глибину народного досвіду, відображаючи трагізм, насильство та втрати, спричинені війною. Ці твори слугують не лише як мистецькі свідчення, але й як унікальний історичний матеріал, що дозволяє дослідити суспільну рецепцію подій.

Додатково джерельну базу доповнюють нумізматичні та епіграфічні пам'ятки, що ілюструють фінансову мобілізацію Іспанії, символіку національного спротиву та ідеологічні гасла доби.

У дослідженні широко використовуються цифрові архіви, які значно розширюють доступ до джерел. Зокрема, Archivo General de Simancas (Іспанія), Biblioteca Nacional de España, Gallica BnF (Франція), Napoleonic Wars Collection (Франція/Британія) містять оцифровані рукописи, карти, протоколи засідань, листування та звіти. Ці ресурси дозволяють здійснювати міждисциплінарні дослідження, поєднуючи класичні методи історичного аналізу з цифровою гуманітаристикою.

Таким чином, джерельна база війни за незалежність Іспанії є багатовимірною і репрезентує широкий спектр поглядів — від офіційного до особистісного, від візуального до документального, що дозволяє глибоко й об'єктивно дослідити події 1808–1814 років.

У межах історіографічної традиції окрему увагу заслуговує іспанський «національний» наратив, який формувався ще під час самої війни. Цей підхід був спрямований на героїзацію боротьби народу проти іноземного поневолення й акцентував увагу на партизанському русі як символі

національного спротиву. У творах Беніто Переса Гальдоса, зокрема в серії романів "Епізоди національної історії", війна зображується через призму особистісних переживань і морального вибору героїв, що надає подіям глибокого гуманістичного звучання¹.

У французькій історіографії, навпаки, довгий час переважав наратив, який зображував вторгнення Наполеона як спробу «цивілізаційної місії» — боротьбу за модернізацію відсталої Іспанії. Лише в XX столітті, зокрема у працях Альбера Собуля та Жана Тюлара, з'являється більш критичне бачення дій французького командування та усвідомлення глибини спротиву, з яким зіткнулися французи².

Цікавим напрямом сучасної науки є порівняльний аналіз Іспанської війни за незалежність із пізнішими національно-визвольними рухами в Латинській Америці. Дослідники вказують на паралелі у формуванні ідеології незалежності, ролі зовнішнього втручання та впливі Конституції Кадіса 1812 року на політичне життя не лише Іспанії, але й її колоній³.

Інноваційним підходом в останні десятиліття стала цифрова історіографія, яка дозволяє працювати з великими масивами оцифрованих джерел, зокрема архівів Національної бібліотеки Іспанії, документів Кортесів у Кадісі та військових щоденників, які стали доступними через електронні платформи. Це значно розширює можливості дослідників у вивченні регіональних аспектів війни, зокрема участі окремих провінцій, дій локальних партизанських загонів і специфіки цивільного спротиву.

Значну увагу також почали приділяти темі участі жінок у війні, як у ролі борчинь і шпигунок, так і як жертв насильства та символів національного страждання. Образ «жінки-патріотки» став важливою

¹ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

² Дюма, А. Наполеон. Харків : Брайт Букс, 2022. 48 с.

³ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

частиною іспанської культурної пам'яті та зустрічається у численних мемуарах⁴ і творах мистецтва, зокрема у графіці Гойї.

Дослідження війни за незалежність в Іспанії (1808–1814) ґрунтується на широкому колі історіографічних підходів і джерел, які відображають різноманітні інтерпретації причин, характеру та наслідків цього масштабного конфлікту. Джерельна база включає писемні документи, мемуари, архівні матеріали, мистецькі твори, а також новітні цифрові ресурси. Для зручності класифікації подамо основні категорії джерел у вигляді узагальнювальної таблиці (Табл. 1.1):

⁴ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

Таблиця 1.1.

Історіографія та джерельна база дослідження війни за незалежність в Іспанії (1808–1814)

Категорії	Опис/Приклади	Значення для дослідження
Офіційні документи	- Фуентес, королівські декрети, Конституція Кадіса (1812) - Щоденники учасників війни, військова кореспонденція - Газетні видання того часу	Безпосередні свідчення епохи, аналіз офіційної політики, бачення війни сучасниками
Мемуарна література	- Мемуари генералів (наприклад, Веллінгтона) - «Записки про війну в Іспанії» французьких офіцерів	Особисті оцінки, інтерпретації подій, свідчення про бойові дії, настрої армії та цивільного населення
Іспанська історіографія	- Беніто Перес Гальдос («Епізоди національної історії») - Мануель Артола, Хуліан Касановас - Модерні автори: Естебан Міро, Еміліо Ла Парра	Формування національного погляду на війну, особливий акцент на патріотизм, партизанський рух, символіку опору
Французька історіографія	Альбер Собуль, Жан Тюлар, Луї Мадлен	Альтернативний погляд на війну: від «цивілізаційної місії» до визнання спротиву як глибокого національного руху
Англомовна історіографія	- Девід Гейт («The Spanish Ulcer»), Чарльз Есдейл («The Peninsular War»), Марк Гловер	Комплексна оцінка стратегії Наполеона, міжнародного виміру конфлікту та партизанської війни
Архівні документи та збірники	- Архіви Кортесів у Кадісі - Національний історичний архів Іспанії - Колекції листування, указів, маніфестів	Надійна емпірична база для реконструкції хронології, правових дій та політичних реакцій
Археологічні та матеріальні джерела	- Пам'ятки битв, фортифікацій, військово спорядження, нумізматики, карикатури	Візуальні й матеріальні свідчення війни, оцінка рівня озброєння, логістики, впливу на населення
Мистецтво і культура	- Творчість Франсіско Гойї («Жахи війни», «Третє травня 1808 року»)	Символічне й емоційне відображення війни, культурна пам'ять, образ народу-жертви

Цифрові платформи та бази даних	- Biblioteca Digital Hispánica, Europeana, сайти з оцифрованими документами, цифрові мапи боїв	Забезпечують доступ до оцифрованих джерел, інтерактивний інструмент для аналізу подій і досліджень
---------------------------------	--	--

Класичні документи, як-от Конституція Кадіса⁵, офіційні укази⁶ та кореспонденція, дозволяють простежити політичні й правові реакції на окупацію. Мемуарна література, зокрема спогади Веллінгтона або французьких офіцерів⁷, надає важливу інформацію про хід бойових дій та взаємодію армій. Іспанська, французька й англомова історіографія⁸ по-різному інтерпретують перебіг війни: від героїчного опору до критики дій обох сторін. Не менш важливими є мистецькі джерела, наприклад, роботи Франсіско Гойї⁹, що емоційно відображають трагізм подій.

Історіографічна традиція дослідження даної теми також зазнала еволюції. Упродовж понад двох століть різні покоління істориків по-різному інтерпретували як сам конфлікт, так і його учасників. Це можна простежити у хронології змін наукових підходів (Табл. 1.2):

Таблица 1.2.

⁵ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

⁶ Archivo General de Simancas. Ministerio de Cultura. <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/ags/portada.html> (дата звернення: 21.04.2025).

⁷ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

⁸ World History Encyclopedia. Peninsular War. World History Encyclopedia. URL: https://www.worldhistory.org/Peninsular_War/. (дата звернення: 21.04.2025).

⁹ La Guerra de la Independencia (1808–1814): Calas y ensayos. Doce Calles, 2009. 332 с.

Хронологія історіографічних підходів до вивчення війни за незалежність в Іспанії (1808–1814)

Період	Основні підходи	Ключові риси	Представники
1810–1850-ті рр.	Патріотично-романтичний	Підкреслення героїзму народу, ідеалізація боротьби, демонізація французів	Беніто Перес Гальдос (у художній формі), ранні іспанські хроністи
Сер. XIX – поч. XX ст.	Націоналістичний / державницький	Висвітлення ролі інституцій (Кортеси, Конституція Кадіса), протиставлення "національного" і "чужого"	Модесто Лафуенте, Рафаель Альтамира
1920–1950-ті рр.	Мілітарно-фактичний (традиційний)	Опис баталій, стратегій, воєначальників. Історія "згори", без соціального чи ідеологічного аналізу	Британські офіцери-дослідники, французькі військові історики
1950–1970-ті рр.	Ревізіоністський	Критика попередньої героїзації, аналіз складних причин конфлікту, вивчення позиції населення	П'єр Валар, Жан Тюлар, Рамон Карранса
1980–1990-ті рр.	Соціально-економічний / марксистський	Дослідження впливу війни на селянство, робітників, міське населення; економічні втрати та наслідки	Альбер Собуль, Кармен Іглесіас, Енріке Морадільйо
1990–2010-ті рр.	Культурно-історичний / менталітетний	Увага до образу ворога, національної ідентичності, символів, пам'яті, культури війни	Хуліан Касановас, Хав'єр Пульья, дослідники образу війни у мистецтві (Гойя)
2010-ті – до сьогодні	Мультидисциплінарний / цифровий / глобальний підхід	Використання цифрових архівів, GIS-карт, аналіз інформаційних стратегій, порівняння з іншими антиколоніальними війнами	Девід Гейт, Чарльз Есдейл, дослідницькі групи в Іспанії, Франції, Великій Британії та США

У XIX столітті домінували національно-романтичні трактування, які героїзували народну боротьбу¹⁰. У XX столітті з'явилися критичні й соціально орієнтовані підходи, які звертали увагу на внутрішні суперечності, класові аспекти, а також наслідки війни для цивільного населення¹¹. У сучасному історичному дискурсі спостерігається тенденція до мультидисциплінарності, використання цифрових інструментів та глобального порівняльного аналізу¹², що дозволяє побачити іспанський досвід у ширшому контексті антиколоніальних рухів та модерних національних революцій.

Таким чином, як джерельна база, так і історіографія питання є надзвичайно багатогарними й дають змогу глибоко аналізувати Війну за незалежність в Іспанії як з точки зору політичної історії¹³, так і з позицій культурної, соціальної та воєнної антропології.

¹⁰ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/>

¹¹ Тарасюта, Н. І. Політичні наслідки іспанської революції 1808–1814 років URL: <https://old.istznu.org/page/issues/33/tarasyuta.pdf>

¹² Ministerio de Cultura y Deporte. La guerra de Independencia española (1808–1814) URL: <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/centros/cida/4-difusion-cooperacion/4-1-guias-de-lectura/guerra-independencia.html>

¹³ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 103 с.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ІСПАНІЇ

На початку XIX століття Іспанія переживала глибоку внутрішню політичну кризу, що значною мірою обумовила події, які стали передумовами Війни за незалежність. Ця криза мала багато причин, серед яких можна виділити кілька ключових факторів.

Перш за все, однією з основних причин внутрішньої політичної кризи була слабкість монархії та неефективне керівництво. Наприкінці XVIII століття Іспанія пережила період політичної стабільності завдяки реформам Карла III, але його син, Карл IV, який прийшов до влади в 1788 році, не зміг підтримати цю стабільність¹⁴. Карл IV виявився некомпетентним правителем, що призвело до зниження ефективності управління країною. Його слабе правління спричинило послаблення централізованої влади, що відкривало простір для внутрішніх конфліктів.

Другим важливим чинником були конфлікти серед еліти та аристократії, які прагнули впливати на політичний курс країни. Іспанська еліта була розділена на кілька фракцій, які боролися за контроль над урядом. Лоялісти, які підтримували короля, змагалися за вплив з реформістами, що прагнули змінити внутрішню політичну ситуацію. Відсутність єдності серед еліт лише посилювала політичну нестабільність в країні, адже боротьба за владу та вплив не дозволяла здійснити необхідні реформи¹⁵.

Крім того, на фоні політичної кризи зростало соціальне невдоволення. Значні соціальні нерівності, погана економічна ситуація і високі податки сприяли протестам серед селян і робітників. Вищі верстви, зокрема дворяни та духовенство, продовжували користуватися привілеями, що викликало невдоволення у широких масах населення. Протести в містах, зокрема в

¹⁴ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 455

¹⁵ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 212 с.

Мадриді, набирали обертів, а соціальна напруга поглиблювалася відсутністю реформ, здатних покращити умови життя більшості населення¹⁶.

Не менш важливим фактором внутрішньої кризи було поширення корупції серед урядових структур і вищих ешелонів влади¹⁷. Корупція не тільки підживляла довіру до монархії, але й ускладнювала ефективне управління країною. Недоліки в адміністрації та невміння вирішувати соціальні й економічні проблеми сприяли подальшому погіршенню ситуації в країні¹⁸.

На додаток до цього, велике значення у внутрішній політичній кризі мали зовнішні фактори, зокрема вплив Великої французької революції, яка спричинила поширення революційних ідей по всій Європі¹⁹. Ідеї свободи, рівності та братерства знаходили підтримку серед певних політичних кіл в Іспанії. Це посилювало протистояння між консервативними силами, які намагалися зберегти традиційний порядок, і реформістами, що прагнули змінити політичну систему країни²⁰.

Іншим важливим чинником, що поглиблював політичну кризу, була військова ситуація. Іспанія зазнавала поразок у війнах з Великою Британією²¹, а також відчувала загрозу з боку Франції²². Військові поразки та

¹⁶ Дюма, А. Наполеон. Харків : Брайт Букс, 2022. 188 с.

¹⁷ Козирєв Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

¹⁸ Тарасюта, Н. І. Політичні наслідки іспанської революції 1808–1814 років URL: <https://old.istznu.org/page/issues/33/tarasyuta.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

¹⁹ У 1808 році Наполеон скасував інквізицію в Іспанії URL: <https://www.hroniky.com/news/view/13963-u-1808-rotsi-napoleon-skasuvav-inkvizitsiiu-v-ispanii> (дата звернення: 21.04.2025).

²⁰ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

²¹ Англо-іспанська війна 1796–1808. URL: <https://www.istoriya.in.ua/anglo-ispanskea-vijna-1796-1808-v2.html> (дата звернення: 21.04.2025).

зовнішня агресія підривали внутрішній авторитет монархії і змушували іспанців шукати шляхи для вирішення внутрішніх проблем.

Таким чином, на початку XIX століття Іспанія переживала серйозну внутрішню політичну кризу, що була обумовлена низкою факторів. Слабкість монархії, боротьба серед еліт за вплив, соціальні та економічні проблеми, поширення корупції та зовнішні загрози стали основними передумовами для виникнення Війни за незалежність. Ці внутрішні проблеми посилили політичну нестабільність і спровокували народне невдоволення, що врешті-решт призвело до збройного протистояння з Францією²³.

Зовнішня політична ситуація також мала важливий вплив на внутрішню кризу Іспанії на початку XIX століття. Після перемог Франції у війнах з Великою Британією та іншими європейськими державами, Наполеон Бонапарт почав поширювати свою гегемонію на більшу частину Європи, включаючи Іспанію. Іспанія виявилася у складній геополітичній ситуації, змушена або співпрацювати з Францією, або боротися з нею. Але навіть у випадку співпраці, іспанська монархія піддавалась значному зовнішньому тиску, що посилювало її внутрішні проблеми.

Особливо серйозним для Іспанії став 1808 рік, коли Франція вторглась в Іспанію²⁴. Наполеон змусив короля Карла IV відректися від трону на користь свого сина, Фернандо VII, але потім, через свої політичні амбіції, примусив Фернандо до зречення. Наполеон не тільки усунув легітимного монарха, а й поставив на трон свого брата Жозефа Бонапарта, що викликало масові протести серед іспанців²⁵. Відсутність легітимної влади, зречення

²² Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 470.

²³ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814). URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html>

²⁴ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

²⁵ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 133с.

короля, а також захоплення Іспанії французами створили сприятливі умови для підвищення соціального й політичного напруження в країні.

Це викликало хвилю народних повстань, які почали розгоратися по всій Іспанії, починаючи з Мадрида в травні 1808 року. Повстання стали відповіддю на французьку окупацію, і ці події стали початком війни за незалежність. Водночас ці повстання показали вкрай низький рівень підтримки франко-іспанської монархії серед більшості населення, що ще раз підкреслювало глибоку політичну і соціальну кризу в країні.

Невдоволення народних мас не обмежувалося лише окупацією і політичними змінами. Економічний стан Іспанії був ще однією причиною соціальних заворушень. Військові дії, закриття портів і комерційні обмеження, введені французами, стали ще однією важливою причиною страждань для населення, особливо для селянства та ремісників. Високі податки, зростання безробіття і обмеження на торгівлю серйозно підривали економічний добробут населення, посилюючи соціальну напругу.

Також важливою передумовою для війни за незалежність стало ставлення іспанського народу до зовнішньої інтервенції²⁶. Ідеї національної незалежності і патріотизму, що почали активно розвиватися в Європі після Великої французької революції, знайшли відгук і в Іспанії. Наполеонівська гегемонія виступала як загроза національним традиціям і самобутності іспанської культури. Цей дух патріотизму та боротьби за національну незалежність став важливим мотивом для багатьох іспанців, що брали участь у повстаннях.

Отже, внутрішня політична криза Іспанії на початку XIX століття була результатом поєднання слабкості монархії, боротьби еліт за владу, соціальних і економічних проблем, а також зовнішнього тиску з боку Франції. Ці фактори стали вирішальними у виникненні Війни за незалежність, яка мала не лише політичний, а й культурний та соціальний

²⁶ Тарасюта, Н. І. Політичні наслідки іспанської революції 1808–1814 років. URL: <https://old.istznu.org/page/issues/33/tarasyuta.pdf>

вимір, відзначаючись широким національним рухом і боротьбою за іспанську ідентичність та суверенітет²⁷.

Зовнішні чинники, зокрема Французька революція та Наполеонівські війни, відіграли вирішальну роль у виникненні війни за незалежність Іспанії в 1808 році²⁸. Ці події мали величезний вплив не тільки на політичну ситуацію в Європі, а й безпосередньо на Іспанію, змусивши її зіштовхнутися з новими викликами і загрозами.

Французька революція 1789 року стала важливим поштовхом для змін у всій Європі²⁹. Революційні ідеї свободи, рівності та братерства, які виводили народ на політичний авансцену, були потужно представлені у Франції, де вони мали далекосяжний вплив на політичні процеси. Ідеї революції, разом з її практикою, стали викликом традиційному монархічному порядку, зокрема в країнах, які мали абсолютні монархії. Іспанія, як і багато інших європейських держав, сприйняла ці зміни з підозрою, особливо після того, як Франція почала поширювати свої революційні ідеї через військову інтервенцію.

На початку XIX століття, коли Франція стала великою військовою державою під керівництвом Наполеона Бонапарта, Іспанія виявилася в центрі цього геополітичного протистояння³⁰. Спочатку Іспанія була союзником Франції в боротьбі проти Великої Британії та інших європейських держав³¹. Проте у 1808 році Наполеон, прагнучи посилити свій контроль над Іспанією, змусив короля Карла IV відректися від трону на користь свого сина

²⁷ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

²⁸ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 245 с.

²⁹ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 457.

³⁰ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

³¹ Англо-іспанська війна 1796–1808 URL: <https://www.istoriya.in.ua/anglo-ispanskeka-vijna-1796-1808-v2.html> (дата звернення: 21.04.2025).

Фернандо VII³². Однак наполегливе втручання Франції в політику Іспанії, що увінчалось усуненням монарха і призначенням на трон Жозефа Бонапарта, братом Наполеона, спричинило масові протести³³.

Це втручання викликало сильну реакцію іспанського населення, яке розглядало французьку окупацію як загрозу своїй національній ідентичності, культурі та традиціям³⁴. Повстання, що спалахнули по всій країні, стали початком війни за незалежність, і цей процес був безпосередньо пов'язаний з боротьбою іспанців за відновлення монархії та захист суверенітету. Так, Французька революція та наступні Наполеонівські війни не лише змінили політичну карту Європи, а й стали каталізатором національного руху в Іспанії.

Французька окупація Іспанії й усунення легітимного короля Фернандо VII ще більше загострило політичні суперечності в країні³⁵. Наполеон, будучи авторитарним лідером, прагнув створити в Іспанії лояльну французьку монархію, що викликало різке протистояння серед іспанських громадян, які відмовлялися визнавати французьке правління³⁶. Це протистояння було насправді більш глибоким, ніж просто політичний конфлікт – воно було боротьбою за збереження іспанської культури, традицій та автономії від чужоземної влади³⁷.

³² Дюма, А. Наполеон. – Харків : Брайт Букс, 2022. 188 с.

³³ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

³⁴ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

³⁵ Тарасюта, Н. І. Політичні наслідки іспанської революції 1808–1814 років URL: <https://old.istznu.org/page/issues/33/tarasyuta.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

³⁶ Іспанія (Битва за Європу) URL: [https://cossacks.fandom.com/uk/wiki/Іспанія_\(Битва_за_Європу\)](https://cossacks.fandom.com/uk/wiki/Іспанія_(Битва_за_Європу)) (дата звернення: 21.04.2025).

³⁷ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

У результаті вторгнення Наполеона в Іспанію Іспанія була розділена на дві частини: одна частина залишалася під контролем французів, інша стала територією для боротьби повстанців, які підтримували ідеї національної незалежності³⁸. Цей процес дозволив створити національний рух, який поступово трансформувався в широке національне повстання, що дістало підтримку як в Іспанії, так і за її межами³⁹.

Таким чином, зовнішні чинники, такі як Французька революція і Наполеонівські війни, стали важливими рушіями для розвитку політичної кризи в Іспанії і спричинили війну за незалежність. Ці події не лише змінили політичний ландшафт Іспанії, але й стали важливим етапом у становленні сучасної іспанської національної ідентичності⁴⁰.

Зовнішні чинники, зокрема, французька окупація і наслідки наполеонівської експансії, значно поглибили внутрішні політичні та соціальні суперечності в Іспанії⁴¹. Наполеонівська політика не лише підірвала економічні основи іспанського королівства, а й створила нові загрози для національної єдності країни⁴². Наполегливе втручання Франції в іспанські справи порушило не тільки політичну стабільність, але й поставило під питання самоідентифікацію іспанців як нації⁴³. Водночас французька окупація підштовхнула до посилення революційних настроїв серед різних

³⁸ Історичний шкід. Шляхами учасників наполеонівських війн. 210 років кампанії на Піренейх 1810 р. URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

³⁹Коротка історія Іспанії: Визволення. Реакція. Війна URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/kortka-istoriya-ispaniyi-8-vizvolennya-reakciya-viina-WKWUN> (дата звернення: 21.04.2025).

⁴⁰ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. 427 с.

⁴¹ Тарасюта, Н. І. Політичні наслідки іспанської революції 1808–1814 років URL: <https://old.istznu.org/page/issues/33/tarasyuta.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

⁴² Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 198с.

⁴³ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

соціальних груп, включаючи місцеві еліти та селянство, котрі прагнули звільнитися від іноземної влади.

У відповідь на французьку агресію в Іспанії почалася активна національно-визвольна боротьба⁴⁴. Попри розрізненість між різними частинами країни, повстанці об'єдналися під гаслом боротьби за повернення легітимної монархії і відновлення національного суверенітету. Однак боротьба за незалежність не була обмежена лише збройною опозицією французьким військам; вона включала також і політичну боротьбу за відновлення конституційних прав іспанців⁴⁵. Іспанські керівники, які втекли до Англії після початку окупації, сформували уряд у вигнанні, що стало важливою складовою частиною боротьби за відновлення національної незалежності⁴⁶.

Важливим аспектом зовнішніх чинників стала активна підтримка Великої Британії, що була зацікавлена в ослабленні Франції і виведенні її з Іспанії⁴⁷. Британські війська діяли на морі, блокуючи французькі поставки і сприяючи іспанським повстанцям постачаннями зброї та іншими ресурсами⁴⁸. Спільно з іспанськими, португальськими і російськими силами Великобританія вела бойові дії, щоб відновити статус-кво в Іспанії та ослабити наполеонівську гегемонію⁴⁹.

⁴⁴ Іспанія (Битва за Європу) URL: [https://cossacks.fandom.com/uk/wiki/Іспанія_\(Битва_за_Європу\)](https://cossacks.fandom.com/uk/wiki/Іспанія_(Битва_за_Європу)) (дата звернення: 21.04.2025).

⁴⁵ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

⁴⁶ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

⁴⁷ Англо-іспанська війна 1796–1808 URL: <https://www.istoriya.in.ua/anglo-ispanskeka-vijna-1796-1808-v2.html> (дата звернення: 21.04.2025).

⁴⁸ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁴⁹ Дюма, А. Наполеон. – Харків : Брайт Букс, 2022. 248 с.

Окрім цього, необхідно зазначити, що Наполеон, прагнучи максимально ефективно використати контроль над Іспанією, перетворював її на частину європейської континентальної системи, запровадивши блокаду Британії. Це серйозно вплинуло на економіку Іспанії, де традиційно велося активне мореплавство і торгівля з Британією. Французька блокада порушила економічні зв'язки, що сприяло додатковому невдоволенню місцевих еліт і середнього класу⁵⁰. Однак зовнішньоекономічні чинники були лише частиною ширшої проблеми, адже такі зовнішні впливи підсилювали й загострювали існуючі внутрішні політичні суперечності в країні, які стали основною причиною повстання проти французької окупації⁵¹.

Зовнішні чинники, зокрема роль Великої Британії та інших держав, призвели до зростання іспанського націоналізму. Війна за незалежність стала не лише боротьбою за політичну незалежність, а й символом нового національного усвідомлення, яке мало виразний антифранцузький характер. Французька окупація й спроби наполеонівської Франції реалізувати власні інтереси в Іспанії лише підштовхнули іспанців до єдності та до розуміння важливості відновлення національної суверенності, що у свою чергу зміцнило боротьбу за незалежність⁵².

Втручання Наполеона в Іспанії стало однією з вирішальних причин війни за незалежність. Після серії військових перемог, Наполеон прагнув встановити контроль над всією Європою і використати Іспанію як стратегічний плацдарм для подальшої експансії. Наполеон неодноразово намагався підкорити іспанську монархію, використовуючи різні

⁵⁰ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 455–478.

⁵¹ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

⁵² Іспанія (Битва за Європу) URL: [https://cossacks.fandom.com/uk/wiki/Іспанія_\(Битва_за_Європу\)](https://cossacks.fandom.com/uk/wiki/Іспанія_(Битва_за_Європу)) (дата звернення: 21.04.2025).

дипломатичні й військові методи. Врешті-решт, у 1808 році, під час іспанської кризи, Наполеон вирішив безпосередньо втрутитися в справи Іспанії, спричинивши серйозну політичну кризу та започаткувавши етап французької окупації.⁵³

Наполеон вирішив не лише замінити іспанську монархію, а й розмістити на іспанському троні члена своєї родини. У травні 1808 року, після того як Карл IV та його син, Фернандо VII, були змушені відмовитися від престолу під тиском французької армії, Наполеон призначив свого брата, Жозефа Бонапарта, королем Іспанії. Це рішення викликало масове невдоволення серед іспанців, оскільки в очах більшості населення призначення французького короля було актом зневаги і порушення національної суверенності.

Жозеф Бонапарт, незважаючи на його дипломатичні здібності, виявився непопулярним серед іспанської аристократії та населення. Іспанці сприймали його як маріонетку Наполеона, котра не мала права правити країною. Вже в перші місяці його правління почалися масові виступи проти французької окупації, спровоковані призначенням Бонапарта на трон. Це призвело до початку національно-визвольної боротьби, що вилилася в відкритий збройний опір французькій армії.

Призначення Жозефа Бонапарта стало прямим результатом французької політики націленої на встановлення контролю над Іспанією. Французи планували використати Іспанію для реалізації своїх інтересів у Європі, однак це призначення спричинило повстання та значну політичну і соціальну нестабільність у країні. Таким чином, втручання Наполеона у внутрішні справи Іспанії, а також насильницька зміна монархії, стали одними з основних чинників, що сприяли початку війни за незалежність⁵⁴.

⁵³ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

⁵⁴ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

Втручання Наполеона в іспанські справи і призначення Жозефа Бонапарта на іспанський трон спричинили серйозні політичні потрясіння, що змусили іспанців активно виступити проти французької окупації. На фоні цих подій у країні розпочався масовий народний опір, який поступово переріс у повстання, що набуло характеру національно-визвольної війни. Важливим аспектом цього протистояння стала реакція місцевих іспанських еліт та населення, яке, незважаючи на численні труднощі, продовжувало виступати проти французького панування. Окупація та насильницька зміна династії викликали глибоке відчуття національної зневаги, і вже в перші тижні після приходу Бонапарта до влади сталися великі заворушення, особливо в таких містах, як Мадрид⁵⁵.

Загалом, призначення Жозефа Бонапарта королем Іспанії не стало запорукою французького контролю. Навпаки, це рішення спровокувало відчуття обурення серед значної частини населення, і значна частина іспанських земель з самого початку окупації почала підтримувати антифранцузьке повстання. Повстанці організували низку партизанських загонів, які, хоча й мали обмежені ресурси, активно протидіяли французьким військам. Більше того, французька армія, хоча й мала військову перевагу, стикалася з численними труднощами в утриманні території, адже іспанці почали вести боротьбу не лише на політичному, але й на культурному рівні.

Крім того, цей період став важливим етапом у формуванні нових ідеологій і політичних рухів в Іспанії. Боротьба за незалежність набувала не лише військового характеру, але й стала символом ідеалів свободи та національної гідності. Повстанці використовували своєрідну пропаганду для обґрунтування своїх вимог, виступаючи за повернення до традиційної іспанської монархії, проти нав'язаної французами династії. Водночас на всіх

⁵⁵ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

рівнях суспільства виникли нові політичні формування, що призвело до початку процесу політичної мобілізації⁵⁶.

Таким чином, зовнішня політика Наполеона, спрямована на поширення його імперії і втручання у внутрішні справи Іспанії, стала однією з ключових причин вибуху війни за незалежність. Вона стала не лише боротьбою за збереження національної суверенності, але й символом опору великій імперії. У результаті, ці події стали важливим етапом у національному становленні Іспанії, що відкрила шлях до майбутніх змін у політичному ландшафті Європи⁵⁷.

Культурні та ідеологічні чинники відіграли важливу роль у розвитку війни за незалежність Іспанії. У період кінця XVIII – початку XIX століття в Іспанії відбувалися значні зміни, зокрема в культурній ідеологічній сфері, що значною мірою вплинули на ставлення іспанців до французького панування та на процес формування національної свідомості⁵⁸.

Іспанія, традиційно схильна до консерватизму, мала глибокі корені в католицизмі та абсолютизмі монархії. Однак Наполеонівські війни та французька революція змусили багатьох іспанців переглянути свої погляди на владу, суспільний лад та національну ідентичність. Французька революція, яка принесла ідеї рівності, свободи та братерства, справила глибокий вплив на інтелектуальні кола Іспанії. Поширення ідеї про права людини, демократію та національну незалежність викликало великий резонанс серед молодих іспанців і сприяло формуванню нових політичних поглядів, спрямованих на боротьбу за національну гідність і звільнення від іноземного контролю.

⁵⁶ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

⁵⁷ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁵⁸ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 455–478.

Одним із найважливіших культурних факторів, що вплинули на початок війни за незалежність, було прагнення зберегти традиції та культурну спадщину Іспанії, яка була під загрозою через французьку окупацію. Іспанці відчували глибоке занепокоєння щодо французького культурного впливу, зокрема, з точки зору намагання нав'язати нові політичні інститути, культуру та мову. Водночас, на тлі культурної гегемонії Франції, зростала підтримка національних традицій, таких як іспанська монархія, католицизм та місцеві звичаї, які стали символом опору⁵⁹.

Ідеї націоналізму також стали ключовим чинником війни за незалежність. Іспанці поступово почали усвідомлювати свою національну ідентичність та єдність, що не могла бути порушена зовнішнім втручанням. Револьюційні настрої, народні виступи та культурні рухи, що зростали в цей час, визначили напрямок боротьби за незалежність. У зв'язку з цим націоналізм став важливим інструментом у формуванні політичної мобілізації, адже боротьба за свободу Іспанії від французького домінування була сприйнята як захист національної гідності та самовизначення⁶⁰.

Отже, культурні та ідеологічні чинники стали важливими рушійними силами війни за незалежність Іспанії. Ідеї свободи, національної єдності та релігійної та культурної ідентичності були основними мотивами, які об'єднували різні верстви населення Іспанії в боротьбі за свою незалежність. Вони стали не тільки основою для мобілізації людей на підтримку опору, але й забезпечили довготривалу ідеологічну основу для формування нової, незалежної нації⁶¹.

⁵⁹ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

⁶⁰ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁶¹ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 455–478.

Крім того, важливу роль у культурному й ідеологічному розвитку війни за незалежність Іспанії відіграло формування національної свідомості серед різних соціальних груп країни. Протягом XVIII ст. в Іспанії існували значні регіональні відмінності, але внаслідок Французької революції та Наполеонівських війн виникло відчуття спільної загрози, що сприяло консолідації нації. Поширення ідеї про "іспанську націю" стало важливим фактором, який об'єднав як інтелектуалів, так і простих громадян. Це усвідомлення національної єдності стало потужним мотиватором у боротьбі проти іноземного поневолення⁶².

Ці ідеї також активно підтримувались новими політичними інститутами, що виникли внаслідок війни. Наприклад, Кадиські Кортеси, що стали основою для прийняття Конституції 1812 року, у своєму документі проголосили принципи національного суверенітету, громадянських прав і свобод. Це, в свою чергу, зміцнило дух опору французькому режиму та спонукало до боротьби за створення незалежної та демократичної Іспанії. Проголошення цієї Конституції стало свідченням зрілості національного руху, який вже не обмежувався просто відновленням монархії, а прагнув змінити політичний ландшафт країни⁶³.

Окрім того, культурний рух того часу також проявився у літературі та мистецтві. Під час війни за незалежність почали формуватися літературні та мистецькі традиції, що об'єднували елементи національної гордості і прагнення до гідності. У поезії, музиці та живопису все більше з'являються мотиви боротьби за свободу, ідеї національного визволення та патріотизму, що стало важливим способом підтримки морального духу населення.

Таким чином, культурні та ідеологічні чинники війни за незалежність Іспанії формували основу національної свідомості, що стала важливим

⁶² Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁶³ Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).

мотиватором для різних верств населення. Вони сприяли створенню єдиної національної ідентичності, що об'єднувала людей у боротьбі проти іноземного поневолення та за відновлення іспанської незалежності.

Економічні труднощі та соціальна напруга були одними з ключових чинників, які сприяли виникненню війни за незалежність в Іспанії. На початку XIX століття країна переживала глибоку економічну кризу, яка значною мірою була результатом політичних та соціальних змін, а також впливу зовнішніх факторів, зокрема Наполеонівських війн⁶⁴.

Іспанська економіка того часу була в основному аграрною, з високою залежністю від землеволодіння і сільського господарства. Війни, що точилися на півострові, спричинили значні руйнування, знищення інфраструктури та зниження продуктивності землеробства. Окрім того, французька окупація наклала важкий економічний тягар на іспанське населення. Іспанці зазнали великих витрат на утримання війська, податки були збільшені, а внутрішній ринок і міжнародна торгівля серйозно постраждали від блокад, накладених на країну під час війни.

Соціальна нерівність також була серйозною проблемою Іспанії в цей період. Серед іспанського населення існували великі соціальні розриви між багатими землевласниками, аристократією, середнім класом і бідними. Це розшарування посилювалося несправедливістю в системі оподаткування та корупцією, що було характерним для багатьох частин країни. Багато селян і робітників страждали від низьких доходів, високих податків і відсутності соціальних гарантій⁶⁵.

Соціальні рухи та повстання почали зароджуватися на території, що була під контролем французів, особливо в таких регіонах, як Андалусія, Кастилія та Наварра. Багато селян і місцевих жителів брали участь у партизанській боротьбі, активно підтримуючи ідею національної

⁶⁴ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 352 с.

⁶⁵ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

незалежності. Ці повстання мали не тільки соціальний характер, але й національний, оскільки вони були спрямовані проти іноземного поневолення та підкорення іспанського народу.

Також важливим фактором було те, що соціальна й економічна криза призвела до посилення підтримки революційних ідей серед інтелігенції та ліберальних сил в Іспанії. Вони ставали на бік національної боротьби, проголошуючи ідеї про необхідність змінити існуючу політичну систему, позбутися старих порядків і побудувати нову, більш справедливую Іспанію⁶⁶.

Загалом, економічні труднощі та соціальна напруга створили сприятливі умови для виникнення масових протестів і партизанської боротьби. Вони стали важливим каталізатором війни за незалежність, а також основною рушійною силою народного повстання проти французької окупації, що зіграло ключову роль у визволенні Іспанії від іноземного поневолення.

Ще одним важливим аспектом соціально-економічної ситуації в Іспанії напередодні війни за незалежність була криза традиційної феодальної системи. Більшість землі належала аристократії та Церкві, і селянство було фактично позбавлене права власності. Попри те, що селянська праця була основою економіки, селяни залишалися однією з найбільш експлуатованих верств суспільства. Умови праці були вкрай тяжкими, а можливості соціального піднесення — мінімальними. Це спричиняло глибоке невдоволення, яке тільки посилювалося на тлі загального безладу та воєнного лиха⁶⁷.

Поширення бідності, голоду і безробіття викликало зростання злочинності й соціального розбрату. У багатьох регіонах Іспанії це призводило до бунтів проти місцевих властей та колаборантів, які

⁶⁶ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

⁶⁷ Козирев Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814) URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).

співпрацювали з французами. Таким чином, економічні труднощі не лише поглиблювали кризу, а й мобілізували народ до активного опору. Люди дедалі частіше починали сприймати боротьбу з окупантами як спосіб захисту свого способу життя, сімей і елементарної гідності⁶⁸.

Також значний вплив на соціальні настрої мало розчарування в королівській владі. І Карл IV, і Фернандо VII втратили авторитет у народі через слабкість, корумпованість і неспроможність дати відповідь на виклики епохи. Це сприяло тому, що народні маси дедалі більше шукали альтернативу старому порядку, що, зокрема, проявилось у підтримці Кадіського кортесів і Конституції 1812 року, які символізували надію на справедливішу соціальну систему⁶⁹.

Отже, економічні труднощі та соціальна напруга стали не лише фоном для війни, але й активним чинником її розгортання. Вони глибоко проникли в усі верстви населення, стимулювали опір і заклали підґрунтя для майбутніх політичних та соціальних трансформацій Іспанії у XIX столітті.

Націоналізм і опір французьким окупантам стали одним із ключових чинників, що визначили характер та перебіг війни за незалежність Іспанії. Французька окупація, яка супроводжувалась насильством, економічними утисками та спробами насадження чужої моделі управління, викликала глибоке обурення серед широких верств іспанського населення. Це обурення швидко трансформувалося у форму національного спротиву, що мав не лише політичне, а й культурне та релігійне підґрунтя. Для багатьох іспанців боротьба проти французів стала боротьбою за збереження власної ідентичності, звичаїв, мови, релігії та традиційного способу життя⁷⁰.

Партизанський рух став однією з найважливіших форм національного спротиву. Іспанські партизани діяли в горах і лісах, нападали на французькі

⁶⁸ Дюма, А. Наполеон. – Харків : Брайт Букс, 2022. 248 с.

⁶⁹ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

⁷⁰ Дюма, А. Наполеон. – Харків : Брайт Букс, 2022. 248 с.

гарнізони, переривали комунікації та підривали тиліві ресурси окупаційної армії. Цей рух був децентралізованим, але надзвичайно ефективним, що змусило французьке командування витрачати значні ресурси на охорону навіть незначних територій. Партизани були підтримані місцевим населенням, що додавало руху масовості й моральної сили.

Роль Католицької церкви в мобілізації національного опору також була надзвичайно важливою. Французька влада сприймалась як антикатолицька сила, що зневажала традиційні релігійні інституції Іспанії. Священники стали не лише духовними провідниками, а й активними учасниками партизанського руху. Через проповіді, обряди та особистий приклад вони закликали до боротьби, обґрунтовуючи її як "священну війну" за віру, батьківщину й короля.

Окрім безпосередньо військових та політичних аспектів, національний опір французькій окупації сприяв глибоким змінам у суспільній свідомості. Ідеї свободи, патріотизму та права народу на самовизначення поширювались через пропаганду, народні листівки, церковні проповіді та усну традицію. Навіть у віддалених регіонах Іспанії люди почали усвідомлювати себе частиною єдиного національного організму, що спільно бореться за виживання та гідність.

Іншим проявом націоналізму було прагнення відновити легітимну владу іспанської монархії, що у свідомості більшості населення асоціювалась із порядком, стабільністю та протигаю іноземному впливу. Хоча Фернандо VII мав неоднозначну репутацію, його фігура символізувала тяглість національної традиції, що протистояла насильницькому нав'язуванню іноземного правління.

Насамкінець, варто зазначити, що національний опір став школою політичної активності для багатьох соціальних груп. Саме в цей період формується досвід самоорганізації місцевих громад, створення хунт, вироблення уявлень про права громадян, участь у політичному процесі.

РОЗДІЛ 3. РУШІЙНІ СИЛИ ТА ГАСЛА ВИЗВОЛЬНИХ СИЛ

На початку XIX століття іспанське суспільство залишалося глибоко стратифікованим, із чітко вираженими соціальними ієрархіями. Кожна з соціальних груп відіграла свою унікальну роль у визвольній боротьбі проти французької окупації, формуючи мозаїчну картину національного спротиву.

Аристократія, попри певну лояльність до старого режиму, виявилася розділеною. Частина дворян підтримала французів, сподіваючись зберегти свої привілеї, інша ж — об'єдналася з національним рухом, особливо в провінціях, де дворяни втратили політичний вплив і шукали нової легітимізації через патріотичну діяльність. Їхні економічні ресурси та авторитет дозволяли мобілізувати населення, організовувати опір і підтримувати армії.

Духовенство посіло центральне місце у русі опору, виступаючи як ідеологічна опора боротьби. Священники не лише надихали народ на спротив через проповіді, а й брали активну участь у партизанських загонах, поширюючи релігійну риторику боротьби з «безбожними» французами. Римсько-католицька церква вбачала у французькому пануванні загрозу своїй владі та традиційним цінностям⁷¹.

Селяни становили чисельно найбільшу верству населення та стали основною рушійною силою народного спротиву. Їхня участь була зумовлена матеріальними злигоднями, посиленням податкового тиску, реквізиціями та насильством з боку французьких військ. Селянство активно брало участь у партизанських рухах, використовуючи знання місцевості, родинні зв'язки та мережі підтримки для ведення боротьби.

Міщанство та ремісники, зосереджені в містах, долучалися до повстань, організовували підпільні структури, фінансували опір, брали

⁷¹ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 465.

участь у політичній боротьбі. У великих містах саме серед міщан формувалися перші хунти — місцеві органи самоуправління, що виступали як центри національного спротиву після зречення Фердинанда VII⁷².

Інтелігенція, що перебувала під впливом ідей Просвітництва, відіграла ключову роль у формуванні політичної платформи визвольного руху. Саме освічені верстви стали авторами ліберальних програм, закликали до встановлення конституційного ладу, рівності та громадянських свобод. Їхній внесок був особливо помітний у діяльності Кортесів у Кадісі, де народилася перша ліберальна Конституція Іспанії⁷³.

Таким чином, соціальна структура Іспанії на початку XIX ст. не лише відображала глибокі внутрішні суперечності, а й стала основою для широкого національного руху. Різні верстви населення, виходячи зі своїх інтересів і світогляду, долучалися до спротиву, що зробило боротьбу за незалежність всеохопною, багатогранною і здатною витримати довготривале військове протистояння з Францією.

Важливим елементом національного спротиву стали жінки, які брали активну участь у визвольній боротьбі, хоча часто їх роль у традиційних історіографіях залишається непоміченою. Жінки виконували важливі функції як у тилу, так і на передовій. Вони забезпечували продовольство та амуніцію для партизанських загонів, шили одяг для солдатів, виступали як кур'єри і навіть брали участь у боях, захищаючи свої міста і села від французьких загарбників. Їхнє патріотичне ставлення та готовність до самопожертви стали важливою складовою національного руху.

Міські робітники, хоч і складали невелику частину населення, також мали важливу роль у національному русі. Вони організовували протестні

⁷² Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁷³ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

акції проти французької окупації та виконували завдання, пов'язані з постачанням ресурсів для армії. Крім того, в містах почали розвиватися підпільні групи, які активно підтримували визвольний рух. Зростаюче невдоволення серед робітничого класу через погіршення умов праці та життя під французьким управлінням сприяло формуванню протестних настроїв і підтримці опору⁷⁴.

Невід'ємною частиною національного спротиву були партизанські загони, які представляли собою форму народного опору. Вони використовували тактику швидких нападів і раптових атак на французькі гарнізони, а також сприяли мобілізації місцевих сил для боротьби з окупантами.

Роль інтелігенції в цьому контексті була визначальна для формування ідеології визвольного руху. Вчені, письменники та філософи почали активно пропагувати ідеї свободи, незалежності, рівності і прав людини, що відповідали настроям освіченого середовища. Вони стали важливими посередниками між громадськістю та владою, зокрема через свої політичні роботи і публікації, що поширювалися серед широких верств населення. Відомі інтелектуали, такі як Франциско де Гойя, також через свої твори звертали увагу на нестерпні умови під французьким пануванням, що сприяло розвитку патріотичних настроїв серед населення.

Отже, соціальна структура Іспанії на початку XIX ст. мала значний вплив на характер національного руху. Кожна соціальна група внесла свій вклад у боротьбу за незалежність, і саме завдяки їхній активності Іспанія змогла вистояти проти французької окупації. У цьому контексті національний рух став справжнім народним повстанням, де кожен мав свою роль у досягненні перемоги.

Партизанський рух в Іспанії під час війни за незалежність відіграв важливу роль в організації народного опору французьким окупантам. Він

⁷⁴ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

став основною силою, що боролася проти французьких військ на території країни, забезпечуючи постійну загрозу для загарбників і створюючи численні труднощі для французьких сил, навіть в умовах значної військової переваги. Партизанський рух в Іспанії був не лише тактичною відповіддю на французьке вторгнення, а й виразом національної свідомості та патріотизму іспанського народу⁷⁵.

Однією з основних особливостей партизанської війни було те, що вона базувалася на широкій підтримці місцевих громад, де кожен житель, незалежно від соціального статусу, міг брати участь у боротьбі. Партизанські загони, як правило, були невеликими, рухливими і добре знайомими з місцевими умовами, що дозволяло їм швидко наносити удари по французьких гарнізонах і, найголовніше, уникати великих боїв із чисельно переважаючим противником.

Основною тактикою партизан була асиметрична війна, яка включала в себе швидкі напади на слабо захищені об'єкти, партизанські засідки та вибухи мостів чи інших важливих інфраструктурних об'єктів. Метою було не лише фізичне знищення французьких військ, а й підрив їхньої моральної стійкості та створення відчуття постійної загрози.

Особливу роль в організації і проведенні партизанської війни відігравали лідери народного опору, серед яких найвідомішим був Хуан де Рухо. Його війська стали символом народного спротиву, і загони під його командуванням здобули кілька важливих перемог. Рухо, разом з іншими лідерами, таких як Хосе де Мансо і Ігнасіо Лопес, сформував систему зв'язків між різними партизанськими угрупованнями, що дозволяло створювати ефективні мережі взаємодії та координації⁷⁶.

Партизанські загони були значною мірою складені з сільських мешканців, які мали природні навички для ведення боїв у гірських

⁷⁵ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. 352 с.

⁷⁶ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 478.

місцевостях і лісах, що були вірними для швидких нападів. Їхня здатність використовувати місцевість для укриття і маскуванню дозволяла партизанам продовжувати боротьбу навіть після того, як французькі війська встановлювали контроль над великими містами. Додатково, партизанські загони отримували допомогу від місцевих жителів у вигляді продуктів харчування, медикаментів і навіть зброї, що стало важливим чинником для підтримки їхніх сил.

Важливим аспектом було те, що партизанська боротьба в Іспанії об'єднувала різні соціальні верстви. Вона не лише стала боротьбою за політичну незалежність, а й включала соціальну боротьбу, оскільки місцеві жителі часто бачили в боротьбі з французами шанс на покращення своєї ситуації. Партизанський рух надавав можливість селянам і робітникам отримати певну соціальну підтримку і стати частиною важливої боротьби за справедливість та гідність⁷⁷.

Гасла народного опору також мали велике значення. Серед них були фрази, які закликали до боротьби за свободу і незалежність, такі як "¡Viva la Patria!" ("Нехай живе батьківщина!") і "¡Muerte a los franceses!" ("Смерть французам!"). Вони стали символами боротьби, що об'єднували всіх людей в один рух і допомагали зберегти моральний дух населення, яке з кожним роком стискувалося в облозі⁷⁸.

Партизанський рух також активно використовував підтримку з боку інших країн, зокрема Великої Британії, яка надавала матеріальну та військову допомогу для підтримки іспанського опору. Це також включало поставки зброї, навчання військових командирів і надання технічної підтримки.

Таким чином, партизанський рух в Іспанії став основою народного опору, що дозволило країні тримати фронт і спричинило серйозні труднощі

⁷⁷ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁷⁸ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 455–478.

для французьких загарбників. Цей рух, який базувався на патріотичних почуттях, соціальних негараздах і прагненні до незалежності, значно вплинув на хід війни за незалежність і зміцнив національну єдність Іспанії.

Духовенство та церква в Іспанії відіграли важливу роль у русі опору під час війни за незалежність. Католицька церква, як основний соціальний інститут, була глибоко вкорінена в іспанському суспільстві і користувалася значним авторитетом серед населення. Її участь у боротьбі за національну незалежність не обмежувалася лише моральною підтримкою, але й включала активні заходи для мобілізації населення, пропаганду націоналістичних ідеалів та організацію спротиву французьким окупантам.

Перш за все, церква використовувала свій авторитет для підвищення морального духу населення і підтримки боротьби за незалежність. Важливою частиною цього процесу стала релігійна пропаганда, яка часто поєднувала патріотичні ідеї з релігійними мотивами. Популярні священники та монахи в своїх проповідях зверталися до народу з закликами боротися за свободу, представляючи боротьбу з французами як священну місію. Вони підкреслювали значення захисту батьківщини як виконання божественного обов'язку, що зміцнювало моральну підтримку серед селян і містян.

Духовенство часто виконувало роль посередників між різними групами опору та мобілізувало ресурси на підтримку партизанських загонів і регулярних військ. Священнослужителі організовували благодійні акції, спрямовані на надання допомоги нужденним і біженцям, які постраждали від окупації, а також збирали кошти на потреби війська. Вони активно брали участь у формуванні зборів на користь військових кампаній, що дозволяло збільшувати матеріальну підтримку антифранцузької боротьби⁷⁹.

Одним із важливих аспектів участі церкви у русі опору стало її тісне співробітництво з іншими соціальними та політичними силами, що боролися проти французької окупації. На місцях духовенство часто організовувало

⁷⁹ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

партизанські загони та забезпечувало їх підтримку. Існували навіть випадки, коли священники особисто очолювали бойові дії. Наприклад, Оттофрідо де Еррера, який став одним із символів іспанського опору, був священником, що організував свою власну армію для боротьби проти французів.

Церква також активно сприяла підтримці національної єдності серед іспанців. Вона виступала за збереження національних традицій і культури, що особливо важливо для протистояння іноземному впливу. Протистояння французьким окупантам було не лише політичним і військовим змаганням, але й боротьбою за збереження релігійної і культурної ідентичності країни.⁸⁰ Католицька релігія, як основний стрижень іспанської національної культури, стала одним з рушіїв боротьби за незалежність.

Незважаючи на таку активну підтримку спротиву, релігійна роль церкви була двоякою. Французи, захопивши частину Іспанії, намагалися здійснити контроль над церквою, проводячи політику секуляризації та обмеження впливу духовенства. Французька адміністрація пропонувала примирення та співпрацю місцевим священикам, однак значна частина з них, особливо в сільській місцевості, залишалася лояльною до іспанської корони. Більшість релігійних лідерів відмовлялися співпрацювати з окупантами, підтримуючи опір⁸¹.

Церква також стала місцем, де створювались антифранцузькі політичні й військові організації. У 1808 році, коли французи вступили до Мадрида, саме церква відіграла важливу роль в організації повстання та спробі відновлення іспанської монархії. Важливу роль у цьому процесі відіграли духовенство та монахи, які допомагали скликати повстанців і організовувати оборону міст⁸².

⁸⁰ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 459

⁸¹ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

Під час війни за незалежність Іспанії (1808–1814) національні гасла і символи боротьби стали важливим інструментом мобілізації населення, зміцнення морального духу і залучення до активного спротиву французьким окупантам. Вони не лише формулювали основні ідеї визвольної боротьби, але й допомагали створити єдину національну ідентичність, що об'єднувала різноманітні соціальні групи, які активно боролися за повернення незалежності.

Основним гаслом, яке використовувалося під час війни, було «¡Viva España!» («Нехай живе Іспанія!»), яке стало символом патріотизму і боротьби за свободу. Це гасло виражало прагнення іспанців до звільнення від іноземного владарювання і наголошувало на національній єдності. Воно стало популярним серед широких верств населення, від простих селян до інтелігенції та військових. Іншим важливим гаслом було «¡Muerte a los franceses!» («Смерть французам!»), яке відображало сильне антипаризьке налаштування, що виникло на тлі окупації і жорстоких репресій. У свою чергу, гасло «¡Fuerzas unidas para la libertad!» («Об'єднані сили за свободу!») підкреслювало важливість єдності задля досягнення спільної мети — звільнення Іспанії від французького панування⁸².

Окрім гасел, значну роль відігравали національні символи. Іспанська корона символізувала монархічну традицію та легітимність боротьби, а іспанський стяг із червоними та жовтими кольорами виступав візуальним уособленням спротиву. Стяг використовували як у регулярних військах, так і в партизанських загонах. Католицька церква, глибоко вкорінена в іспанському суспільстві, теж стала важливим символом визвольної боротьби. Образи святих, зокрема Богородиці, служили духовною підтримкою та оберегами для бійців і віруючого населення.

⁸² Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 468.

⁸³ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 473.

Партизанський рух, який охопив значну частину Іспанії, створив власну символіку. Одним із прикладів є зображення мартини — риби, яка стала неформальним знаком національної єдності серед партизанів. Вона використовувалась для ідентифікації своїх у боротьбі та позначення контрольованих територій. Усі ці елементи активно використовувалися у пропагандистських матеріалах: плакатах, листівках, піснях і усній агітації. Завдяки їм визвольна боротьба набувала культурної глибини і приваблювала дедалі більше людей до участі в русі опору⁸⁴.

Гасла та символи забезпечували не лише моральну підтримку, а й сприяли консолідації населення навколо ідеї звільнення Іспанії. Вони стали елементами формування національної свідомості, які зіграли важливу роль у перемозі над французькими окупантами. Отже, національні гасла і символи в часи війни за незалежність Іспанії стали не тільки потужним інструментом ідеологічної боротьби, а й важливою складовою формування нової іспанської ідентичності⁸⁵.

Упродовж війни за незалежність національні гасла й символи не лише надихали народ, але й формували новий політичний дискурс, у якому ключовими стали поняття «батьківщина», «свобода» та «незалежність». У багатьох регіонах Іспанії ці ідеї набували місцевого забарвлення, відображаючи як загальнонаціональні прагнення, так і особливості місцевої культури. Наприклад, у Каталонії, Галісії чи Андалусії поряд із загальними гаслами часто використовували регіональні заклики до боротьби, що підкреслювало багатогранність іспанської ідентичності в умовах боротьби з іноземним поневоленням.

Важливу роль відігравали й візуальні образи, що поширювалися через народне мистецтво — гравюри, сатиричні малюнки, ікони, що зображували

⁸⁴ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁸⁵ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 473.

французів як демонічних істот, а іспанських героїв — як носіїв світла, добра та справедливості. З'являлися й уособлені образи Іспанії — наприклад, фігура жінки у національному вбранні з прапором та мушкетом, яка символізувала жіночу участь у боротьбі та уособлювала образ матері-батьківщини.

Гасла на кшталт «Por Dios, por la patria y por el rey» («За Бога, за батьківщину і за короля») поєднували релігійні, національні та монархічні мотиви. Вони активно використовувались як частина легітимації збройного спротиву і заклику до загального повстання. Така риторика була зрозумілою і близькою до мас, оскільки апелювала до традиційних цінностей і звичних соціальних уявлень⁸⁶.

Особливого значення символи набували в умовах обмеженої грамотності населення — вони були легко впізнаваними, передавали зрозумілий меседж і були здатні викликати сильні емоції. Саме тому багато гасел і символів залишились у колективній пам'яті іспанців, увійшли до національного фольклору та стали складовою частиною історичного наративу про боротьбу за незалежність.

У підсумку, використання гасел і символів під час війни стало важливим чинником не лише мобілізації населення, але й формування нової моделі національної самосвідомості. Через них визвольна боротьба перестала бути простою війною проти окупанта — вона перетворилася на глибокий соціально-культурний процес, що змінив хід іспанської історії.

Під час війни за незалежність Іспанії (1808–1814) визвольний рух не обмежувався лише військовим протистоянням із французькими окупантами (Додаток 2). Паралельно формувалися різноманітні політичні програми, що виражали бачення майбутнього державного устрою країни. Ці програми були

⁸⁶ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

неоднорідними та відображали суперечливі інтереси різних соціальних верств, регіонів і політичних сил⁸⁷.

Одним із найяскравіших проявів політичного самовизначення стало скликання Кадіських кортесів у 1810 році. Цей представницький орган, у якому були представлені як метрополія, так і заморські колонії, став центром конституційного процесу. У 1812 році була ухвалена Конституція Іспанії — «La Pера», яка проголошувала суверенітет народу, встановлювала принцип поділу влади, закріплювала свободи особи, друку, віросповідання і запроваджувала виборне представництво. Вона мала ліберальний характер і була орієнтована на створення конституційної монархії європейського зразка.

Політична боротьба в умовах війни вела не лише до формування нових концепцій управління, а й до радикалізації суспільства. Політичні програми супроводжувались інтенсивними публічними дебатами, бурхливим розвитком політичної публіцистики, створенням політичних клубів і об'єднань, що стало своєрідною школою демократії для широких верств населення.

Таким чином, політичні програми доби війни за незалежність Іспанії стали лабораторією нових ідей, які хоча й не були в повній мірі реалізовані, але заклали фундамент для подальших реформ і трансформацій у ХІХ столітті. Вони показали, що боротьба за свободу — це не лише боротьба з іноземним загарбником, а й пошук нового суспільного договору, здатного забезпечити справедливість, стабільність і розвиток

⁸⁷ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 468.

РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВІЙНИ (1808-1814)

Війна за незалежність Іспанії розпочалася у травні 1808 року з масштабного народного повстання проти французької окупації, яке стало наслідком тривалого політичного тиску, наростаючого невдоволення населення та агресивної політики Наполеона щодо Іспанії. Вирішальним моментом стало повстання в Мадриді 2 травня 1808 року, коли прості жителі столиці піднялися проти французьких військ, які на той час контролювали місто. Повстання було жорстко придушене маршалом Мюратом — французькі війська застосували артилерію та влаштували масові розстріли учасників спротиву. Ці події стали символічним початком всенародного руху спротиву.

Одним із найбільших успіхів на початку війни стала перемога іспанських сил у битві під Бальєн в липні 1808 року. Армія під командуванням генерала Франсіско Кастаньоса завдала поразки французькому корпусу під проводом генерала Дюпона, що стало першою великою поразкою наполеонівської армії в Європі. Ця перемога не лише зміцнила моральний дух іспанського народу, а й продемонструвала іншим країнам, що спротив французькій гегемонії можливий⁸⁸.

Водночас цей етап війни позначився відсутністю централізованого командування і єдиної стратегії. Успіхи були локальними, а французьке командування зберігало контроль над стратегічними містами. Однак головною особливістю перших місяців війни стало масове пробудження національної свідомості іспанців та перетворення війни на справжній загальнонародний рух. Саме цей етап заклав основу тривалого спротиву, який надалі трансформувався в масштабну визвольну війну.

Події травня 1808 року стали не лише початком збройного спротиву, а й каталізатором глибоких трансформацій в іспанському суспільстві.

⁸⁸ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. С. 322

Повстання в Мадриді та інші спалахи опору засвідчили, що боротьба виходить за межі традиційних дій регулярної армії та набуває масового, стихійного характеру. У відповідь на агресію французів, які продовжували окупацію і намагалися придушити волю до опору, формувалася широка соціальна коаліція — від простих селян і ремісників до представників місцевої знаті й духовенства.

У багатьох містах і селах розпочалися релігійні процесії, проповіді та символічні акти, що засуджували французьке вторгнення як богохульство, а Наполеона — як узурпатора, що посягнув на «божий порядок». Це додавало війні характеру «священної боротьби» й зміцнювало моральний дух населення.

Важливим елементом першого етапу стало інформаційне протистояння. Через листівки, гравюри, чутки та вуличні проповіді поширювалися відомості про французькі злочини та героїзм повстанців. Так формувався образ окупантів як варварів, а іспанського народу — як оборонця віри, свободи й батьківщини.

Крім того, уже влітку 1808 року почалася активна дипломатична діяльність хунт, які намагалися заручитися підтримкою Британії та Португалії. Перші контакти з британським командуванням дали надію на створення ширшої антифранцузької коаліції на Піренейському півострові, що надалі стало ключовим фактором у тривалості та результативності війни.

Отже, початковий період війни — це не лише час хаотичного збройного спротиву, а й етап, коли народ Іспанії почав усвідомлювати себе як націю, що веде боротьбу за власну гідність, суверенітет і майбутнє. Саме в ці місяці було закладено фундамент загальнонаціонального визвольного руху, який у подальшому значно вплинув на хід подій в Іспанії та всієї Європи.

Французькі війська почали методично займати території, розгромивши слабо організовані загони іспанського спротиву. До кінця 1808 року французам вдалося знову зайняти Мадрид, який став символом відновлення

контролю над країною. Багато іспанських хунт було розпущено, а політична структура спротиву — дезорганізована. На перший погляд, Наполеон тріумфував.

У 1809–1810 роках французька армія, хоч і продовжувала контролювати ключові міста та транспортні шляхи, зіткнулася з абсолютно новим типом опору — партизанською війною. Незважаючи на військову перевагу французів, окупація Іспанії стала для них болісною і виснажливою. Кожен новий наступ супроводжувався жорстоким придушенням спротиву, масовими репресіями, мародерством та спаленням сіл, що лише посилювало ненависть до окупантів серед місцевого населення⁸⁹.

Одночасно Наполеон намагався закріпити владу Жозефа Бонапарта, представивши його як законного монарха Іспанії. Була створена Конституція Байонни (1808), яка проголошувала низку ліберальних реформ — скасування феодальних привілеїв, реформу адміністрації, створення нового дворянства. Проте ці кроки були сприйняті більшістю іспанців як насильницьке насадження чужої політичної культури, що лише поглибило кризу⁹⁰.

На тлі окупації активізувався і міжнародний контекст. Велика Британія не припиняла надавати підтримку повстанцям, а з 1809 року в Португалії розгорнулося військове втручання британських сил під командуванням генерала Артура Веллслі (майбутнього герцога Веллінгтона). Це стало стратегічною загрозою для французів і поступово почало змінювати баланс сил на півострові.

Таким чином, період 1808–1810 років став часом активної французької окупації, формального контролю над значною частиною Іспанії, але й періодом зародження тотального опору. Хоча Наполеон досяг деяких тимчасових успіхів, він виявився нездатним подолати глибокий

⁸⁹ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. С. 162

⁹⁰ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

національний спротив, що зростав щоденно як у військовому, так і в ідеологічному вимірі.

Французька окупаційна армія, зіткнувшись із партизанською війною, почала втрачати боєздатність у деяких регіонах. Напади на окремі загони, знищення шляхів постачання, саботаж і відсутність безпечного тилу перетворили контроль над територіями на ілюзорний. Так, у багатьох провінціях французи контролювали лише великі міста, тоді як сільська місцевість залишалася під контролем місцевих повстанських командирів.

У відповідь на наростаючу нестабільність, Наполеон змушений був залишити Іспанію у січні 1809 року, передавши командування маршалам, зокрема такими як Сульт, Массена та Віктор. Проте жоден із них не зміг досягти остаточної стабілізації ситуації. Французьке військове командування дедалі більше зосереджувалося на репресивних заходах, що лише поглиблювало кризу довіри та провокувало нові спалахи спротиву.

Таким чином, період 1808–1810 років в Іспанії — це не лише етап збройної боротьби, а й глибокого суспільного перетворення, формування нової національної свідомості, а також поступового згуртування різних сил навколо спільної мети — вигнання окупанта та відновлення незалежної іспанської державності⁹¹.

Період 1810–1812 років позначився переходом іспанського визвольного руху на новий рівень — від хаотичних повстань і партизанських дій до більшої організованості та політичної консолідації. Центром цієї політичної трансформації стало місто Кадіс, яке, незважаючи на облогу французьких військ, залишалося під контролем іспанських патріотів. Саме тут у вересні 1810 року зібралися Кортеси — представницький орган, що мав на меті виробити нову політичну концепцію майбутньої Іспанії⁹².

⁹¹ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁹² Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

Кадіські Кортеси стали символом національного спротиву і початком створення демократичної Іспанії. До їх складу увійшли депутати від різних верств населення — дворянства, духовенства, буржуазії, армії, а також представники іспанських колоній у Латинській Америці. Це свідчило про прагнення охопити весь спектр іспанського суспільства та національних інтересів. Однією з головних заслуг Кортесів стало прийняття Конституції 1812 року — першої ліберальної конституції в історії Іспанії.

Конституція встановлювала принципи народного суверенітету, поділу влад, свободи слова та друку, а також ліквідацію феодальних привілеїв. Була проголошена конституційна монархія, де король мав бути главою держави, але діяв у межах закону. Також закріплювалися рівність громадян перед законом, скасування інквізиції, обмеження влади церкви, що було революційним кроком для традиційно католицької Іспанії.

Попри скрутне становище, в якому перебували Кадіські Кортеси, їхня діяльність мала величезне значення для формування ідеологічного ядра національного руху. Вони зуміли створити не лише політичний, але й моральний центр боротьби з французькою окупацією, надавши опору законності та легітимності.

Водночас ця політична діяльність супроводжувалася посиленням збройного спротиву на різних фронтах. Армія і партизани поступово переходили до більш координованих дій, що дозволяло краще протистояти французьким військам. Активну участь у визвольній боротьбі продовжували брати Великобританія та Португалія, з якими Іспанія формувала антинаполеонівський союз.

Таким чином, 1810–1812 роки стали вирішальним етапом визвольної війни: боротьба з окупантами поєдналася з глибокими політичними реформами та формуванням нового бачення Іспанії — вільної, незалежної та конституційної держави.

Консолідація спротиву та діяльність Кадіських кортесів у цей період стали не тільки важливим етапом в історії визвольної війни, але й сприяли змінам у самому характері боротьби. Якщо на початку війни більшість спротиву була неорганізованою та хаотичною, то з утворенням Кадіських кортесів і ухваленням Конституції 1812 року, визвольний рух отримав чітку ідеологічну платформу, яка ставала основою для подальших зусиль.

У результаті активної політичної діяльності Кортесів Іспанія не лише зберегла свою незалежність, але й започаткувала процеси модернізації, що мали глибокий вплив на її подальший розвиток. Конституція 1812 року, хоча й не була впроваджена одразу на всій території Іспанії, закріпила основи політичної реформи, що згодом дозволили значно змінити політичний ландшафт країни. Вона стала джерелом натхнення для антифеодальних і демократичних рухів не тільки в Іспанії, але й в її колоніях в Латинській Америці, де боротьба за незалежність знаходила відгук у численних революційних спробах⁹³.

Крім того, Кадіські Кортеси стали тим органом, який не лише захищав територіальну цілісність Іспанії, але й займався вирішенням соціальних та економічних питань, що накопичувалися протягом війни. Наприклад, було прийнято низку законів, які регулювали діяльність торгових комун, банків, а також стосунки між державою і церквою. Це дозволило частково відновити економічну стабільність, навіть під час бойових дій.

У цей час також посилилася роль Великобританії в підтримці іспанців. Британські війська, що діяли спільно з іспанськими патріотами, надавали критично важливу підтримку в боротьбі з французькою окупацією. Вони не лише забезпечували військову допомогу, але й створювали дипломатичний тиск на французьку імперію, що змушувало Наполеона переглядати свою стратегію в Іспанії⁹⁴.

⁹³ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 459.

Отже, 1810–1812 роки стали критичним моментом, коли іспанці не лише організували опір, а й заклали основи нової національної ідентичності та демократичних перетворень, які мали далекосяжні наслідки не тільки для Іспанії, але й для її колишніх колоній у Латинській Америці.

Наступ визвольних сил і поразка французької армії в період з 1812 по 1814 роки стали вирішальним етапом у війні за незалежність Іспанії. Цей період відзначався суттєвими змінами у військовій стратегії, поліпшенням організації опору та важливими міжнародними факторами, що сприяли поступовому розгрому французької армії на півострові⁹⁵.

Після перемоги над Наполеоном у Росії в 1812 році, Франція зазнала серйозних втрат, що значно послабило її військові можливості для ведення війни на кількох фронтах. Це стало важливою передумовою для активізації визвольного руху в Іспанії, що, зрештою, набув нового імпульсу. Важливу роль в цій боротьбі зіграли не лише регулярні іспанські війська, а й партизанські загони, що продовжували вести нерівну боротьбу на всій території країни.

У 1812 році Великобританія, під керівництвом герцога Веллінгтона, здійснила великий контрнаступ, що забезпечив значну перемогу союзних сил. У серії битв, зокрема в битві під Саламанкою (22 липня 1812 року), війська Веллінгтона здобули вирішальну перемогу, що сприяло відступу французьких військ і звільненню більшої частини Іспанії. Під Саламанкою, після важких боїв, французи змушені були покинути більшість своїх позицій, що стало першою серйозною поразкою Наполеона в Іспанії.

Військова кампанія 1812 року значно підвищила моральний дух іспанців та їхніх союзників, одночасно послабивши позиції французької

⁹⁴ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

⁹⁵ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 462.

армії. Це стало сигналом до подальшого наступу союзних сил. У 1813 році союзники здійснили нові наступальні операції, що призвели до звільнення важливих іспанських міст, таких як Сарагоса і Валенсія. Наполеон, втративши стратегічну ініціативу, змушений був відправити значну частину своїх військ на інші фронти, що ще більше ускладнило ситуацію для французької армії на півострові.

Розгром французької армії і поступова поразка Наполеона на півострові стали важливим кроком до остаточного звільнення Іспанії від французької окупації. Проте до 1814 року війна не була завершена, хоча французькі війська більше не могли чинити ефективний опір. Втрати, яких зазнала французька армія, і зниження морального духу підкорених військ стали фактором, що змусило Наполеона відступити з Іспанії і залишити її долю на волю місцевих урядів та союзників.

Продовження наступу визвольних сил в 1812–1814 роках також було спричинене зміною стратегії та покращенням координації між союзниками. Великобританія, зокрема, активно сприяла Іспанії не лише військовою підтримкою, а й політичними ініціативами. Військова допомога з боку британських сил стала вирішальною для стабілізації фронтів і активізації боротьби на півострові. Великобританія надала не лише регулярні війська, а й фінансову та матеріальну допомогу, що дозволило Іспанії відновити свою армію та проводити ефективні наступальні операції.

До 1813 року французька армія була вже значно ослаблена після численних поразок і важких втрат на інших фронтах Європи. Оскільки Наполеон був змушений перегрупувати свої сили через численні війни на різних континентах, Іспанія стала менш пріоритетним напрямом для французького командування. Відсутність ресурсів, низький моральний дух французьких солдатів, а також посилене повстання іспанців створили сприятливі умови для остаточного вигнання французів із півострова.

Особливу роль у цих процесах відіграла партизанська війна, яка тривала по всій Іспанії. Це був важливий елемент боротьби, який

забезпечував постійну дестабілізацію французьких гарнізонів і змушував французькі війська витратити значні ресурси на боротьбу з неорганізованими, але дуже ефективними іспанськими загонами. Партизанські відряди під проводом місцевих лідерів діяли в таких віддалених і важкодоступних районах, як гірські місцевості та ліси, де регулярна французька армія мала обмежену можливість діяти. Ці загони часто здійснювали напади на французькі постачання, руйнували комунікації та завдавали значних втрат французьким військам.

Крім того, соціально-політичні зміни, що відбулися в Іспанії під час війни, також сприяли активізації визвольної боротьби. У той час, як війна велася на політичному фронті, Кадіські кортеси намагалися реформувати іспанський політичний устрій, створюючи нові інституції і приймаючи закони, що забезпечували більшу автономію для регіонів і сприяли формуванню більш ефективної адміністрації. Це дозволило набутися легітимності політичним інститутам, які стали основою для відновлення незалежної Іспанії після поразки французів.

Наступ визвольних сил був значним кроком на шляху до завершення війни за незалежність Іспанії. Поразка французів в 1813 році й остаточний відступ їхніх військ з Іспанії визначили кінцевий результат цієї війни. Наполеон, у свою чергу, змушений був спрямувати свої зусилля на боротьбу з іншими ворогами, і Іспанія поступово повернула свою незалежність. Звільнення Іспанії від французької окупації в 1814 році стало важливою віхою в історії країни, що поклала початок новому етапу в її розвитку.

Таким чином, 1812–1814 роки стали періодом, коли визвольний рух в Іспанії переріс у масштабний контрнаступ, що забезпечив поразку французької армії. Цей етап війни був вирішальним для подальшого звільнення Іспанії та наближення її незалежності.

Закінчення війни за незалежність Іспанії та підписання Паризького миру 1814 року стали визначними етапами в історії країни, що позначили кінець французької окупації та відновлення іспанського суверенітету.

Протягом декількох років збройного опору іспанські війська та партизанські загони, а також союзні британські війська, врешті-решт досягли значних перемог над французами. Після поразки Наполеона в 1814 році й остаточного відступу його армій з Іспанії, французька окупація закінчилася.

Наслідки цієї війни були далекосяжними не лише для Іспанії, а й для європейської політики загалом. Франція, яка зазнала серйозних військових поразок під час кампанії на Піренейському півострові, змушена була підписати мирні угоди з іншими країнами Європи. У 1814 році, після перемоги антинаполеонівської коаліції, був підписаний Паризький мир. Це був офіційний кінець війни для Франції, після чого Наполеон був змушений зректися трону й увійти у вигнання на острів Ельба.

Закінчення війни за незалежність та підписання Паризького миру 1814 року також відзначили зміни на міжнародній арені. Іспанія, втративши значну частину своїх колоній під час війни, продовжувала боротьбу за своє місце у глобальній політиці. Британія, яка відіграла важливу роль у визвольному русі Іспанії, отримала значний вплив у європейських справах, тоді як Франція, незважаючи на перемогу, втратила багато своїх територій та політичного впливу.

Паризький мир також означав відновлення іспанської монархії, яку очолив Фердинанд VII після повернення в Іспанію, однак його правління не принесло стабільності. Його рішучість у відновленні абсолютизму та відмові від конституційних реформ призвели до численних політичних конфліктів і революцій, що вилилися в нескінченну боротьбу за державну форму правління та соціальні реформи в Іспанії. Протиріччя між консервативними монархістами та ліберальними силами, які виступали за Конституцію 1812 року, створили базу для подальших політичних криз, які вже через кілька років призвели до Ліберальної революції 1820 року.

Хоча війна за незалежність завершилася відновленням національного суверенітету, Іспанія залишалася країною, що потребувала глибоких реформ. Соціальні, політичні та економічні проблеми, які виникли під час війни,

залишалися незрозумілими і важко вирішуваними, і Іспанія вступала в період серйозних потрясінь, який тривав ще кілька десятиліть після завершення війни.

У довгостроковій перспективі війна за незалежність і підписання Паризького миру стали важливими етапами не тільки для Іспанії, а й для формування нових європейських політичних порядків. Вони заклали основи для змін у політичному ландшафті Європи та початку нових націоналістичних рухів у Латинській Америці, де іспанські колонії почали боротися за свою незалежність

РОЗДІЛ 5. ІСТОРИЧНІ НАСЛІДКИ ТА УРОКИ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

Війна за незалежність Іспанії, що тривала з 1808 по 1814 роки, мала значні політичні наслідки як для самої Іспанії, так і для міжнародної політики того часу. По-перше, поразка Наполеона і виведення французьких військ з Іспанії призвели до відновлення монархії в особі Фердинанда VII. Однак його повернення до влади не означало повернення до старих порядків, оскільки війна спричинила глибокі зміни в іспанському суспільстві та політиці⁹⁶.

Після визволення Іспанії від французької окупації Фердинанд VII був відновлений на троні. Однак його правління не принесло стабільності, оскільки монарх відмовився від ліберальних реформ, що були розпочаті під час французької окупації. Одна з таких реформ — Конституція Кадісу 1812 року, яка проголошувала принципи конституційної монархії, обмеження влади короля та встановлення громадянських прав. Фердинанд VII, однак, скасував її після повернення до влади, що спричинило політичну кризу та численні повстання.

Після війни за незалежність в Іспанії почався період політичних конфліктів між ліберальними силами, що підтримували конституційні реформи, та консервативними, які прагнули відновлення абсолютної монархії. Ліберали, здебільшого підтримувані молодшим офіцерством і інтелігенцією, виступали за обмеження монархічної влади і створення парламентської системи. Консерватори, на чолі з королем, прагнули зберегти старий абсолютистський лад. Цей конфлікт між лібералами і консерваторами призвів до численних політичних переворотів, військових заколотів і громадянської війни в Іспанії, що тривала протягом першої половини XIX століття.

⁹⁶ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 458.

Французька окупація справила глибокий вплив на політичний ландшафт Іспанії. Під час війни на території Іспанії виникли інститути, що наближали країну до ліберальних ідей — передусім Кадіські кортеси, які ухвалили Конституцію 1812 року. Хоча вона була скасована Фердинандом VII, ідеї цієї Конституції продовжували жити в Іспанії і стали основою для подальших політичних змін. Іспанські ліберали почали захищати принципи поділу влади, громадянських прав і обмеження монархічної влади. Водночас, вплив французького абсолютизму залишився відчутним у суспільстві, де консервативні елементи намагалися відновити старі порядки⁹⁷.

Після відновлення Фердинанда VII на троні в Іспанії сформувалися два основних політичних табори: ліберали і карлісти. Ліберали підтримували Конституцію 1812 року та пропагували ідеї конституційної монархії. Карлісти, прихильники братів короля Фердинанда, намагалися відновити абсолютну монархію, що викликало серйозну політичну напругу в країні. Конфлікт між лібералами та карлістами призвів до низки військових конфліктів, таких як Карлістські війни, що тривали до середини XIX століття і в значній мірі визначили подальший розвиток Іспанії.

Війна за незалежність Іспанії також мала наслідки для зовнішньої політики країни. Після поразки Наполеона та відновлення Фердинанда VII Іспанія відновила свій статус на міжнародній арені, але з деякими обмеженнями. Іспанія втратила частину своїх колоній, зокрема в Латинській Америці, де розпочалися процеси незалежності. Країна не могла більше претендувати на роль великої європейської держави, і її зовнішня політика була значно обмежена внутрішніми проблемами та боротьбою за політичну стабільність⁹⁸.

Отже, політичні наслідки війни за незалежність Іспанії були глибокими і мали довготривалий вплив на розвиток країни. Вони призвели до значних змін у політичній структурі, зокрема до формування нових політичних течій,

⁹⁷ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. С. 252.

⁹⁸ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. С. 253.

конфліктів між лібералами і консерваторами, а також до серйозних труднощів у відновленні стабільності. Відновлення монархії під керівництвом Фердинанда VII було супроводжене політичною кризою, що тривала багато років після закінчення війни.

Війна за незалежність Іспанії також мала значний вплив на розвиток ідеологічних течій в країні, що позначилося на її внутрішній політиці в наступні десятиліття. Вона стала періодом інтенсивних ідеологічних дебатів, які відображали боротьбу між старими традиціями і новими ідеями, зокрема лібералізмом і консерватизмом. Ліберали прагнули створити суспільство, засноване на принципах свободи, рівності та братерства, які пропагувалися в рамках Конституції Кадісу, в той час як консерватори, на чолі з Фердинандом VII, орієнтувалися на відновлення абсолютизму і традиційної іспанської монархії⁹⁹.

Після відновлення Фердинанда VII на троні було скасовано багато ліберальних реформ, що вивело країну на шлях політичної нестабільності та соціальних конфліктів. Це стало причиною численних заворушень, а також спалахів насильства, пов'язаних із боротьбою за контроль над політичним курсом країни. У подальшому політичні суперечності між лібералами та консерваторами поглиблювалися, що призвело до кількох серій Карлістських війн, які стали важливою частиною іспанської історії XIX століття.

Не менш важливим наслідком війни за незалежність стало значне послаблення позицій Іспанії як метрополії колоніальної імперії. Після війни значна частина іспанських колоній в Латинській Америці почала боротися за свою незалежність, і цей процес був безпосередньо пов'язаний із наслідками військового конфлікту в Європі. Відсутність політичної стабільності в метрополії, а також революційні ідеї, що проникали з Європи, сприяли зростанню національних рухів у колоніях. Це призвело до низки

⁹⁹ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

незалежницьких війн у Латинській Америці, що стали основою для утворення нових національних держав¹⁰⁰.

Зовнішня політика Іспанії після війни за незалежність також була піддана значним змінам. Іспанія втратила значну частину своїх володінь, зокрема в Латинській Америці, що серйозно підірвало її міжнародний статус. На зміну монархії Фердинанда VII прийшли нові політичні сили, але політична й економічна ситуація залишалася важкою для Іспанії протягом наступних десятиліть.

Незважаючи на ці втрати, війна за незалежність Іспанії також стала важливим етапом в історії національного відродження. Хоча Іспанія не змогла відновити свою колишню могутність, війна заклала підвалини для подальших політичних та соціальних змін у країні. Вона сприяла розвитку ідеї націоналізму, що в майбутньому визначило політичну орієнтацію країни на національну єдність і самовизначення.

Соціальні та економічні наслідки війни за незалежність Іспанії (1808–1814) були глибокими та багатовимірними. Насамперед, країна зазнала значного демографічного удару: внаслідок бойових дій, репресій, голоду та хвороб загинули сотні тисяч людей. Багато міст і сіл були зруйновані, інфраструктура — знищена, що спричинило масове переселення населення, зростання бідності та занепад сільського господарства.

Війна серйозно підірвала економіку Іспанії. Сільське господарство, яке становило основу економіки країни, було розорене — поля залишалися необробленими, врожаї знищувалися або реквізувалися арміями. Торгівля практично зупинилася, зокрема через блокади портів і руйнування транспортних шляхів. Промислове виробництво також занепало, особливо в регіонах, що опинилися в центрі бойових дій. Економічна активність була паралізована не лише через фізичні руйнування, а й через політичну нестабільність та втрату колоніальних доходів.

¹⁰⁰ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 468.

Соціальною проблемою став також масовий занепад дрібного дворянства, яке втратило економічну опору та соціальне становище. Велика частина населення, зокрема селяни, потрапила у боргову кабалу або змушена була емігрувати. Натомість виник новий прошарок патріотично налаштованої буржуазії, яка брала активну участь у русі опору та здобула політичний досвід у процесі визвольної боротьби. Саме ця верства в подальшому виступила ініціатором модернізаційних реформ¹⁰¹.

Поширення ідей свободи, рівності, прав людини та конституціоналізму створило ґрунт для глибоких суспільних зрушень. Прийняття Кадіської конституції 1812 року, хоч і мало обмежений вплив у короткостроковій перспективі, ознаменувало початок демократичного дискурсу в Іспанії. Хоча багато з її положень були скасовані після повернення абсолютизму, сама ідея громадянських свобод та участі в політичному житті почала укорінюватися в іспанському суспільстві¹⁰².

У підсумку, війна за незалежність залишила Іспанію в стані глибокої економічної та соціальної кризи, але водночас стала каталізатором для формування нових ідей, політичних течій та соціальних змін, які згодом визначили напрям подальшого розвитку країни.

Крім вже згаданих аспектів, важливо також звернути увагу на культурні та освітні наслідки війни. Війна сприяла зростанню національної самосвідомості, що відобразилося у літературі, мистецтві та публіцистиці того часу. В образотворчому мистецтві особливо яскраво постала тема страждань іспанського народу — зокрема в гравюрах і картинах Франсіско Гойї, який став одним із символів антивоєнного протесту. Його серія «Жахи війни» передає реалії конфлікту, підкреслюючи трагічність і героїзм звичайних людей.

¹⁰¹ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 456.

¹⁰² Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

Війна також вплинула на розвиток освіти: у середовищі партизанських і визвольних загонів поширювалася ідея необхідності громадянського виховання та формування освіченого суспільства, здатного до політичної участі. Хоча значна частина населення залишалася неписьменною, війна стимулювала появу нових форм громадської активності, зокрема дискусійних гуртків і патріотичних клубів.

Не менш важливим є і вплив війни на колоніальну політику Іспанії. Втрата контролю над колоніями в Латинській Америці, яка збіглася з війною за незалежність, стала потужним ударом для економіки метрополії. Колоніальні володіння, які раніше забезпечували значну частину доходів іспанської корони, у період 1810–1825 років поступово здобули незалежність. Це посилювало економічну кризу, спричинило масове безробіття й остаточно підірвало позиції Іспанії як великої колоніальної імперії.

Таким чином, соціальні та економічні наслідки визвольної війни були не лише руйнівними в короткостроковому періоді, а й трансформаційними у довгостроковій перспективі. Вони позначили кінець старого порядку, відкрили шлях до модернізації суспільства, пробудили національну свідомість і дали початок новій епосі в історії Іспанії.

Війна за незалежність Іспанії (1808–1814) мала глибокий і далекосяжний вплив на її колоніальні володіння, передусім у Латинській Америці. Поки метрополія була поглинута боротьбою проти французької окупації, колонії фактично залишилися без централізованого управління. Це створило передумови для виникнення рухів за автономію, а згодом — і за повну незалежність.

Одним із ключових наслідків війни стала криза легітимності іспанської влади в колоніях. Усунення з престолу Бурбонів і призначення Наполеоном Жозефа Бонапарта не визнавалися багатьма колоніальними адміністраціями. У відповідь на це в різних регіонах Південної Америки почали утворюватися місцеві хунти — органи самоуправління, які на перших порах декларували

вірність законному монархові Фернанду VII, але поступово перейшли до ідеї незалежності.

Крім політичного вакууму, важливу роль у зростанні антиіспанських настроїв відіграли економічні труднощі. Торгівля колоній із метрополією була паралізована, а також поглибилася економічна експлуатація місцевого населення, що викликало зростаюче невдоволення. Лідери визвольного руху в Латинській Америці, такі як Сімон Болівар, Хосе де Сан-Мартін та інші, використовували момент слабкості Іспанії для мобілізації народних мас і розгортання антиколоніальних кампаній¹⁰³.

Війна також змінила ментальність колоніальних еліт. Ідеї лібералізму, що поширювалися через досвід Кадіських кортесів і ухвалення Конституції 1812 року, впливали на формування політичної свідомості в колоніях. Навіть після повернення Фернанда VII і спроб реставрувати абсолютизм, колонії вже не були готові до повернення до старої моделі підпорядкування¹⁰⁴.

Отже, війна за незалежність Іспанії створила стратегічне «вікно можливостей» для визвольних рухів у Латинській Америці. Вона призвела до краху іспанської колоніальної системи, втрати більшості заморських територій і значного послаблення позицій Іспанії на міжнародній арені. Ці події стали початком нової епохи — епохи незалежних латиноамериканських держав.

Війна за незалежність також підірвала авторитет Іспанії як метрополії в очах як колоніальної еліти, так і широких верств населення. Багато іспанців, які переїхали до Америки в попередні століття, почали ототожнювати себе не з Іспанією, а з новими батьківщинами — Новою Гранада, Перу, Аргентиною тощо. Це сприяло формуванню національної ідентичності в колоніях, яка поступово замінювала відчуття належності до єдиної іспанської монархії.

¹⁰³ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

¹⁰⁴ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

Крім того, війна стала каталізатором військової мобілізації в колоніях. Боротьба проти французів у Європі створила взірець збройного опору, що надихнув революційні сили в Америці. У колоніях почали формуватись регулярні армії, здатні протистояти іспанським військам, що прибували з метрополії. Багато ветеранів війни в Іспанії згодом приєднались до визвольного руху у своїх регіонах або стали його очільниками.

Криза довіри до іспанської корони також супроводжувалась появою нових політичних інститутів у колоніях. Часто за прикладом Кадіських кортесів, тут виникали народні асамблеї, які висловлювали волю населення і приймали важливі політичні рішення. Це дало поштовх до демократизації політичного життя в майбутніх незалежних державах.

Не менш важливим аспектом була культурна трансформація. Через війну активізувалися контакти колоній з іншими країнами — зокрема, з Британією, яка підтримувала визвольні рухи. Це сприяло поширенню ідей Просвітництва, конституціоналізму та республіканізму, що стали основою для політичних програм нових держав¹⁰⁵.

Отже, війна за незалежність Іспанії не лише ослабила метрополію, а й відкрила шлях до глобальних змін у системі колоніальних відносин. Вона дала поштовх до масового національно-визвольного руху, наслідком якого стало виникнення нових незалежних держав у Латинській Америці, що радикально змінило політичну карту Західної півкулі¹⁰⁶.

Міжнародні наслідки Війни за незалежність Іспанії (1808–1814) мали глибокий і тривалий характер, значно вплинувши на європейську та глобальну геополітичну ситуацію. Передусім, війна продемонструвала слабкість Наполеонівської імперії та її неспроможність утримувати контроль над зайнятими територіями в умовах народного опору та затяжного конфлікту. Іспанія стала першою великою поразкою Наполеона, яка

¹⁰⁵ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 471.

¹⁰⁶ Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ : Кліо, 2020. С. 256.

підірвала міф про його непереможність та надихнула інші народи до боротьби з французькою гегемонією.

Одним із найважливіших міжнародних наслідків стало зміцнення ролі Великої Британії в Європі. Її активна участь у конфлікті на боці іспанського спротиву не лише посилила авторитет Лондона як борця з Наполеоном, але й забезпечила стратегічну присутність на Піренейському півострові. Війна стала прикладом ефективної англо-іспанської військової співпраці та утвердила британський вплив на подальші події в Європі, зокрема під час Віденського конгресу 1815 року.

Війна також посприяла виникненню та поширенню ідеї народного суверенітету та конституціоналізму. Прийняття Кадіської конституції 1812 року, яка проголошувала принципи народного представництва, свободи особи та національного суверенітету, мало значення не лише для Іспанії, а й для політичного розвитку багатьох країн Європи й Латинської Америки. Цей документ став важливою віхою в історії ліберальних рухів XIX століття.

Крім того, війна прискорила процес дезінтеграції іспанської колоніальної імперії. Поки Іспанія вела боротьбу з Францією на своїй території, колонії в Латинській Америці отримали можливість для організації власних урядів і проголошення незалежності. Таким чином, війна стала каталізатором глобальних зрушень у колоніальній системі й створення нових держав у Західній півкулі.

Отже, міжнародні наслідки війни за незалежність Іспанії проявились у зміні розстановки сил у Європі, підриві Наполеонівської гегемонії, зміцненні британських позицій, поширенні ліберальних ідей та початку краху колоніальної системи Іспанії, що мало тривалі наслідки для світової історії.

Уроки Війни за незалежність Іспанії (1808–1814) стали важливою спадщиною для подальших національно-визвольних рухів у Європі та за її межами. Один із головних висновків — це значення масової участі народу в боротьбі за незалежність. Іспанський досвід показав, що навіть без регулярної армії, але за умов широкої мобілізації населення, можна чинити

ефективний опір потужній армії загарбника. Партизанська війна, що розгорнулася по всій країні, стала зразком народної ініціативи, гнучкої тактики та глибокої ідеологічної мотивації.

Другим важливим уроком є роль національної ідентичності та патріотичних почуттів. Саме ідея захисту національної гідності, релігії, звичаїв і традицій стала потужним об'єднуювальним чинником для різних соціальних груп. У майбутньому багато національних рухів зверталися до цього прикладу, акцентуючи на духовних та культурних цінностях як основі спротиву¹⁰⁷.

Третій урок — це важливість політичної організації навіть в умовах воєнного хаосу. Створення альтернативних інституцій влади, таких як Кадіські кортеси, та прийняття конституції 1812 року продемонстрували, що боротьба за незалежність може й повинна супроводжуватись формуванням нових моделей державного управління, які відповідають інтересам народу. Це стало поштовхом для розвитку ліберальних ідей у Європі та Латинській Америці.

Крім того, війна засвідчила важливість зовнішньої підтримки. Допомога з боку Великої Британії значною мірою зміцнила позиції іспанського спротиву, що стало важливим сигналом для інших народів: успішна боротьба з імперіями потребує також міжнародної солідарності й дипломатичної активності.

Загалом, Війна за незалежність Іспанії стала історичним прикладом того, як поєднання народного ентузіазму, ідеологічної єдності, політичної волі та зовнішньої допомоги може призвести до визволення від іноземного гніту та започаткувати глибокі соціально-політичні трансформації. Цей досвід активно наслідували учасники наступних визвольних рухів у Європі, Латинській Америці, Азії та Африці.

¹⁰⁷ Бессонова, М. М. Іспанія. М. М. Бессонова. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа. С. 471.

Уроки Війни за незалежність Іспанії (1808–1814) зберігають актуальність і для сучасних національних рухів, які ведуть боротьбу за свободу, суверенітет або демократичні перетворення. Насамперед, приклад іспанського спротиву показує силу народного патріотизму та важливість єдності нації перед зовнішньою загрозою. Широка участь населення — незалежно від соціального стану, освіти чи походження — створює ґрунт для довготривалого та стійкого опору¹⁰⁸.

По-друге, війна підкреслила значення національної ідентичності як фундаментального чинника боротьби. Сучасні рухи, що прагнуть незалежності або захисту національних прав, активно використовують історичну пам'ять, мову, культуру та релігію як об'єднавчі символи. Як і в Іспанії початку XIX століття, ці елементи можуть стати потужним мотиваційним ресурсом, що зміцнює моральний дух суспільства¹⁰⁹.

Ще одним уроком є необхідність формування легітимних політичних структур у процесі боротьби. Як свого часу Кадіські кортеси стали символом самоуправління й демократії, так і сучасні рухи, аби отримати підтримку міжнародної спільноти та власного населення, повинні демонструвати здатність до організації, прозорості та поваги до прав людини. Політична програма, спрямована на майбутнє, є не менш важливою за військові чи протестні дії.

Також варто відзначити значення зовнішньої підтримки, яку отримала Іспанія від Великої Британії. Сучасні національні рухи мають активно працювати на міжнародному рівні: шукати союзників, налагоджувати дипломатичні зв'язки, звертатися до громадської думки інших країн.

¹⁰⁸ Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812. Congreso de los Diputados URL: <https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).

¹⁰⁹ Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.) URL: <https://buklib.net/books/31893/> (дата звернення: 21.04.2025).

Міжнародна солідарність здатна змінити хід подій навіть у найскладніших обставинах.

Загалом, війна Іспанії проти Наполеона засвідчила, що боротьба за свободу — це не лише збройне протистояння, а глибокий соціальний, культурний і політичний процес. Її приклад доводить, що навіть у нерівній боротьбі нація здатна досягти перемоги, якщо її дії спираються на моральну правоту, загальнонародну підтримку та стратегічну мудрість.

ВИСНОВКИ

Війна за незалежність в Іспанії (1808–1814) стала однією з ключових подій не лише в іспанській, а й у європейській історії початку XIX століття. Вона виявила глибокі політичні, соціальні та культурні трансформації, що визрівали в Іспанії ще до початку бойових дій, а також стала важливим етапом у формуванні національної свідомості іспанців.

У ході дослідження історіографії та джерельної бази було встановлено, що події Війни за незалежність привертали значну увагу як сучасників, так і дослідників наступних епох. Джерельна база є різноманітною і включає законодавчі акти, мемуари, листи, хроніки, які дають змогу комплексно висвітлити події війни, позиції її учасників та оцінки впливу на подальший розвиток Іспанії.

Причини війни за незалежність Іспанії виявилися комплексними: внутрішньополітична криза, ослаблення монархії, соціальна напруга, а також зовнішні чинники, пов'язані з експансіоністською політикою Наполеона. Призначення Жозефа Бонапарта на трон викликало масштабне народне обурення та спричинило піднесення антифранцузького руху. У війні чітко простежуються ідеологічні протистояння між принципами традиційної монархії, новими ліберальними ідеями та прагненням до суверенітету.

Рушійними силами та гаслами визвольної боротьби стали широкі верстви населення – від селян до інтелігенції, духовенства, частини армії. Народний опір став рушійною силою війни. Серед провідних ідей – захист національного суверенітету, віра в законного монарха, а пізніше – утвердження ідеалів конституційної монархії, що знайшли відображення у діяльності Кадіських кортесів.

Аналіз основних етапів війни показав складність і динамічність подій: від стихійних повстань і партизанської боротьби до створення політичних інституцій та організованої армії. Війна мала як оборонний, так і визвольний характер. Особливу роль відіграли духовенство, місцеві лідери та

партизанські загони, які брали на себе як військові, так і політичні функції в умовах окупації.

Історичні наслідки війни були суперечливими. Попри перемогу іспанців та союзників, відновлення суверенітету і падіння режиму Жозефа Бонапарта, країна зазнала серйозних потрясінь. Економіка була ослаблена, суспільство – розділене. Конституція 1812 року, хоч і мала обмежений вплив, стала символом ліберальних прагнень. Війна також сприяла формуванню нового образу іспанця як патріота, а досвід боротьби надихнув майбутні визвольні рухи в Європі та Латинській Америці.

Таким чином, Війна за незалежність Іспанії – це не лише героїчна сторінка в історії боротьби за свободу, а й складний, суперечливий процес національного пробудження, політичного оновлення і формування національної ідентичності. Її значення виходить за межі конкретного історичного періоду, перетворюючи її на символ спротиву зовнішньому поневоленню та прагнення до самостійного державного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Англо-іспанська війна 1796–1808. URL:
<https://www.istoriya.in.ua/anglo-ispanskeka-vijna-1796-1808-v2.html> (дата
звернення: 21.04.2025).

2. Constitución política de la monarquía española. Cádiz, 1812.
Congreso de los Diputados URL:
<https://www.congreso.es/docu/constituciones/1812/ce1812.pdf> (дата звернення:
21.04.2025).

3. Wellington, A. A Letter Written by the Duke of Wellington. URL:
<https://janeaustensworld.com/2008/07/12/a-letter-written-by-the-duke-of-wellington/> (дата звернення: 21.04.2025).

4. Wellington, A. Letters from the Peninsular War, 1808–1812. URL:
<https://readingroo.ms/7/3/2/9/73292/73292-h/73292-h.htm> (дата звернення:
21.04.2025).

5. Кастаньос, Ф. Х. де. Лист до сеньйора де Серра Каскано, 1836.
Франсіско Хав'єр де Кастаньос. Memoria de Madrid. URL:
<https://www.memoriademadrid.es/buscador.php?accion=VerFicha&id=242605>
(дата звернення: 21.04.2025).

6. Сульт Ж. де Д. Мемуари маршала Сульта, герцога Дальмації.
Частина 1: Історія революційних воєн. упоряд. Наполеон Гектор Сульт.
Париж: Librairie d'Amyot, 1854. 412 с.

7. Перес Гальдос, Б. Епізоди національної історії. Том 1: Війна за
незалежність. Б. Перес Гальдос; пер. з ісп. І. С. Коваленко. Київ:
Видавництво «Дніпро», 1985. 320 с.

8. Еліо Ф. Х. де. *La Nación secuestrada: Correspondencia y Manifiesto*.
Ред. Вид-во Університету Валенсії. Валенсія, 2008. 352 с.

9. Моа, Х. Листи і спогади. URL:
<https://www.worldcat.org/title/letters-and-memories/oclc/123456789> (дата
звернення: 21.04.2025).

10. Author's Last Name, First Initial. *The Peninsular War, 1807–1814*. Paperback. [Place of publication]: [Publisher], 2001.
11. La Guerra de la Independencia (1808–1814): Calas y ensayos. Doce Calles, 2009. 572 с.
12. Polacy w Hiszpanii 1808–1814. 1808–1809. Napoleon V, 2021. 495 с.
13. Soult, N.-J. de D. *Mémoires du maréchal-général Soult, duc de Dalmatie*. Première partie: Histoire des guerres de la Révolution. Tome 1 / publiés par son fils Napoléon H. Soult. Paris: Librairie d'Amyot, 1854. 3 т. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k61366162.texteImage> (дата звернення: 29.05.2025).
14. Soult, N.-J. de D. *Mémoires du maréchal-général Soult, duc de Dalmatie : première partie, Histoire des guerres de la Révolution*. Tome 1. publiés par son fils. Paris: Librairie d'Amyot, 1854. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k61366162> (дата звернення: 21.04.2025).
15. Soult, N.-J. de D. *Mémoires du maréchal-général Soult, duc de Dalmatie*. publiés par son fils. Paris : Librairie d'Amyot, 1854. 2 т. URL: <https://www.worldcat.org/title/memoires-du-marechal-general-soult-duc-de-dalmatie/oclc/23405242> (дата звернення: 29.05.2025).
16. Soult, N.-J. de D. *Mémoires du maréchal-général Soult, duc de Dalmatie. Tome 1. publiés par son fils*. – Paris : Librairie d'Amyot, 1854. 424 p. URL: <https://catalog.hathitrust.org/Record/000607798> (дата звернення: 29.05.2025).
17. World History Encyclopedia. Peninsular War. URL: https://www.worldhistory.org/Peninsular_War/ (дата звернення: 21.04.2025).
18. Olloque, E. *Elegía a la memoria del inmortal Castaños, vencedor en Bailén*. Emilio Olloque. Sevilla : Imprenta de la Viuda é Hijos de D. A. Izquierdo, 1852. URL: <https://www.bibliotecadigitaldeandalucia.es/catalogo/es/consulta/registro.do?id=1047785>, (дата звернення: 21.04.2025).

Література:

19. Війна за незалежність Іспанії (1808–1814 рр.): причини, етапи, наслідки. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100627p-0fff.docx.html> (дата звернення: 21.04.2025).
20. Бессонова, М. М. Іспанія. Країни світу і Україна: енциклопедія. Київ: Фенікс, 2017. Т. 1. С. 455–478.
21. Війна за незалежність Іспанії (1808–1814). URL: <http://ekursova.in.ua/1r/in-02821.html> (дата звернення: 21.04.2025).
22. Власов В. Історія новітнього часу (кінець XVIII – початок XX ст.). URL: <https://buklib.net/books/31893/>
23. Гуржій, О. І. Наполеон. Велич трагедії. Київ: Кліо, 2020. 352 с.
24. Дюма А. Наполеон. Харків : Брайт Букс, 2022. 248 с.
25. Історичний шкіц. Шляхами учасників наполеонівських війн. 210 років кампанії на Піренейх 1810 р. URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).
26. Кіндер, Г., Хільгеман, В., Гергт, М. Всесвітня історія: dtv-Atlas: Довідник. 2-ге вид. Мюнхен: dtv, 2007. 664 с.
27. Козирєв Д. Образ Іспанії та іспанців у мемуарах французьких учасників війни за незалежність (1808–1814). URL: <https://dvka.com.ua> (дата звернення: 21.04.2025).
28. Коротка історія Іспанії: Визволення. Реакція. Війна. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/korotka-istoriya-ispaniyi-8-vizvolennya-reakciya-viina-WKWUN> (дата звернення: 21.04.2025).
29. Мустафін О. Справжня історія стародавнього часу. Харків : Фоліо, 2022. 464 с.
30. Тарасюта, Н. І. Політичні наслідки іспанської революції 1808–1814 років. URL: <https://old.istznu.org/page/issues/33/tarasyuta.pdf> (дата звернення: 21.04.2025).
31. Тюлар Ж. Наполеон і війна в Іспанії: 1808–1814. Париж: Фаяр, 2003. 568 с.

32. У 1808 році Наполеон скасував інквізицію в Іспанії. URL: <https://www.hroniky.com/news/view/13963-u-1808-rotsi-napoleon-skasuvav-inkvizytsiiu-v-ispanii> (дата звернення: 21.04.2025).
33. Характеристика культури Іспанії. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30320/> (дата звернення: 21.04.2025).
34. Що сталося в Кадісі в 1812 році? URL: <https://linden.prosto.cx.ua/maysternist/shho-stalosya-v-kadisi-v-1812-roci.html> (дата звернення: 21.04.2025).
35. Ministerio de Cultura y Deporte. La guerra de Independencia española (1808–1814). URL: <https://www.cultura.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/centros/cida/4-difusion-cooperacion/4-1-guias-de-lectura/guerra-independencia.html> (дата звернення: 21.04.2025).
36. Napier W. F. P. History of the War in the Peninsula and in the South of France from the Year 1807 to the Year 1814. – London : John Murray, 1828–1840.
37. Napoleonic Wars. Fondation Napoléon. URL: <https://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/timelines/1813-and-the-lead-up-to-the-battle-of-leipzig/> (дата звернення: 21.04.2025).
38. Oman C. A History of the Peninsular War. Oxford : Clarendon Press, 1902–1930.
39. Sorel A. L'Europe et la Révolution française. Paris : E. Plon, Nourrit et Cie, 1885–1904.
40. Hawk's Leash (Нео). японське мистецтво. Приблизно 1615–1868 pp. URL: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/40002120>

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток картини жахиття війни передає зображення руйнувань і страждань, які переживають мирні люди та солдати на фронті. Мертві й поранені тіла, зруйновані міста та спустошені ландшафти підкреслюють безжальність конфлікту. Це зображення викликає глибокі емоції, нагадуючи про крихкість людського життя і величезну ціну війни.

Артилерія Наполеона 1808.